ვახტანგ გურული

გეორგიევსკის ტრაქტატი
(1783 წ.)

ქართლ-კახეთის სამეფოსა და რუსეთის იმპერიას შორის 1783 წელს დადებული გეორგიევსკის ტრაქტატის შესწავლაში დიდი წვლილი შეიტანეს ა. ცაგარელმა, პ. ბუტკოვმა, ივ. ჯავახიშვილმა, ი. ცინცაძემ, დ. ენუქიძემ, ი. დოლიძემ, გ. პაიჭაძემ, ვ. მაჭარაძემ, ზ. ცქიტიშვილმა და სხვებმა[1]. გეორგიევსკის ტრაქტატის შესახებ პირველწყაროების შესწავლის, ტრაქტატის დადების ისტორიისა და ტექსტის ანალიზის თვალსაზრისით გასაკუთრებით საინტერესოა პროფესორ ვალიერიან მაჭარაძის პუბლიკაციები.

***

ქართლის მეფის ვახტანგ VI-ის პრორუსული ორიენტაციის კრახმა უმძიმეს მდგომარეობაში ჩააგდო არა მარტო ქართლი, არამედ კახეთიც. ისლამური სამყარო (ირანი, ოსმალეთი, ჩრდილო კავკასიის ხალხები) რეალური საფრთხის წინაშე დადგნენ. რუსეთის შემოჭრა სამხრეთ კავკასიაში ვახტანგ VI-თვის ქართლის გადარჩენას ნიშნავდა, ხოლო ისლამური სამყაროსათვის უაღრესად დიდ საფრთხეს წარმოადგენდა. ავღანელებთან ბრძოლაში დასუსტებული ირანი რუსეთს სათანადო წინააღმდეგობას ვერ გაუწევდა, რაც რეგიონში სტატუს კვოს დარღვევას გამოიწვევდა. ირანს რუსეთთან ომი არ შეეძლო. ამიტომ იყო რომ ტერიტორიული დათმობების ხარჯზე, ირანმა რუსეთთან 1723 წელს ზავს მიაღწია და მდგომარეობა დროებით იხსნა. რუსეთ-ირანის დაზავება ქართლის გაწირვას ნიშნავდა. რუსეთის წარმატებამ ძალზე შეაშფოთა ოსმალეთი. სულთანმა 1724 წლის ზავით რუსეთი აიძულა სამხრეთ კავკასიაში ფართო დაპყრობით გეგმებზე ხელი აეღო. თავისთავად დაუძლურებული ირანი პოზიციებს მაინც არ თმობდა. რუსეთისაგან მიტოვებული ვახტანგ VI-ის დასჯა ირანის შაჰმა კახეთის მეფეს, რუსეთსა და ირანში კარგად ცნობილ ერეკლე I ნაზარ-ალი-ხანის ძეს, გამაჰმადიანებულ **კონსტანტინეს (მაჰმად-ყული-ხანს)** დაავალა. კახეთის მეფემ 1723 წელს ლეკთა ჯარის დახმარებით თბილისი დაიკავა. იმავე 1723 წელს ქართლში ოსმალები

---

[1] Грамоты и другие исторические документы XVIII столетия, относящиеся к Грузии. Под редакцией **А. А. Цагарели**. Том II, выпуск I. СПб., 1898., Том II, выпуск I. СПб., 1901., **П. Г. Бутков**, Материалы для новой истории Кавказа. Часть. I-III. СПб., 1869; **ივ. ჯავახიშვილი.** დამოკიდებულება რუსეთსა და საქართველოს შორის მე-XVIII-ე საუკუნეში. ტფილისი, 1919; **ი. ცინცაძე.** 1783 წლის მფარველობითი ტრაქტატი. თბილისი. 1960; საერთაშორისო სამართლისა და საერთაშორისო ურთიერთობის დოკუმენტები. შეადგინა და კომენტარები დაურთო **დ. ენუქიძემ**. თბილისი. 1949; ქართული სამართლის ძეგლები. ტომი II. ტექსტი გამოსცა შესავალი წერილი და საძიებელი დაურთო პროფ. **ი. დოლიძემ.** თბილისი. 1965, გვ. 457-492; **გ. პაიჭაძე.** გეორგიევსკის ტრაქტატი და მისი ისტორიული მნიშვნელობა. თბილისი. 1980; **ვ. მაჭარაძე.** გეორგიევსკის ტრაქტატი. გამოკვლევა. დოკუმენტები. ფოტოპირები. თბილისი. 1983; **ვ. მაჭარაძე.** მასალები XVIII საუკუნის მეორე ნახევრის რუსეთ-საქართველოს ურთიერთობის ისტორიისათვის. ნაწილი III. ნაკვეთი I. თბილისი, 1988 **ზ. ცქიტიშვილი.** გარსევან ჭავჭავაძის სახელმწიფოებრივი მოღვაწეობა. თბილისი, 1982.

შემოიჭრნენ, ქვეყანა დაიპყრეს და თბილისიც დაიკავეს. ასე დაწყო „ოსმალობა", რომელიც 1735 წლამდე გაგრძელდა. ვახტანგ VI-ის ძმა, გამაჰმადიანებული **იესე (ალი-ყული-ხანი)** ოსმალებს ეახლა და მორჩილება გამოუცხადა, რისთვისაც ქართლის მმართველობა უბოძეს. ოსმალთა წინააღმდეგ ბრძოლას არ წყვეტდა კახეთის მეფე კონსტანტინე. 1723 წელს ოსმალებმა იგი მოსალაპარაკებლად მიიწვიეს და მოღალატურად მოკლეს. ქართლი და კახეთი ოსმალებმა და მათმა მოკავშირე ლეკებმა აიკლეს. ოსმალთა და ლეკთა თარეშისაგან გაჩანაგებულ ქვეყანას კიდევ უფრო ასუსტებდა შინა აშლილობა – თავადური პარტიკულარიზმი. შეიქმნა უმძიმესი მდგომარეობა. სახელმწიფოებრიობის კვდომის პროცესი სულ უფრო ღრმავდებოდა. ამ ძნელბედობის ჟამს ქართლისა და კახეთის სამეფოებს მხსნელად მოევლინენ კახეთის სამეფოს სახლის წარმომადგენლები – ერეკლი I ნაზარ-ალი-ხანის უმცროსი ძე **თეიმურაზი** (მომავალი მეფე თეიმურაზ II) და მისი ძე **ერეკლე** (მომავალი მეფე ერეკლე II). თეიმურაზ ერეკლეს ძე და ერეკლე თეიმურაზის ძე ქართლისა და კახეთის გადარჩენისათვის ბრძოლას სამეფო ტახტზე ასვლამდე იწყებენ. ამ ბრძოლაში მამა-შვილმა დიდი დიპლომატიური და მხედართმთავრული ნიჭი გამოამჟღავნეს.[2]

XVIII საუკუნის 20-იან წლებში სეფიანთა ირანი ისე დასუსტდა, რომ ლამის იყო ერთ დროს უძლიერესი სახელმწიფოს ტერიტორია რუსეთმა და ოსმალეთმა გადაინაწილეს. ირანის დედაქალაქი ავღანელებმა აიღეს და ერთ-ერთმა ავღანელმა ბელადმა თავი ირანის შაჰად გამოაცხადა. მოვლენები ისე ვითარდებოდა, რომ მთელი სამხრეთ-აღმოსავლეთ კავკასია ოსმალეთსა და რუსეთს უნდა დარჩენოდა. ვითარება კარდინალურად შესცვალა სამოღვაწეო ასპარეზზე ირანის სამხედრო მინისტრის **ნადირ-ხანის** გამოსვლამ. ნადირ-ხანმა (1737 წელს იგი ირანის შაჰი გახდა) ავღანელები სასტიკად დაამარცხა, ძლიერი დარტყმა მიაყენა ოსმალეთს და რუსეთიც აიძულა წინა წლებში დაკავებული ირანის ტერიტორიები დაეტოვებინა. 1735 წელს ნადირ-ხანი სამხრეთ კავკასიაში ოსმალთა ერთ-ერთ მთავარ დასაყრდენს განჯის ციხეს შემოადგა. თბილიში გამაგრებული ოსმალო ფაშა განჯის გარნიზონის დასახმარებლად ემზადებოდა.

თეიმურაზმა და ერეკლემ ზუსტად შეაფასეს სამხრეთ-აღმოსავლეთ კავკასიაში შექმნილი ძალთა ახალი თანაფარდობა და **პროირანული ორიენტაცია** ირჩიეს. მამა-შვილმა თბილისიდან განჯის გარნიზონის დასახმარებლად მიმავალი ოსმალთა ჯარი დაამარცხეს და ნადირ-ხანს განჯის აღებაშიც დაეხმარნენ. განჯიდან ნადირ-ხანი თბილისისაკენ დაიძრა. თეიმურაზმა და ერეკლემ ირანის სარდალს მეფური მიღება მოუწყვეს. ვახტანგ VI-ს ანტიირანული პოლიტიკით უკმაყოფილო ირანელი სარდლისათვის თეიმურაზისა და ერეკლეს საქციელი ალბათ მოულოდნელიც იყო. ნადირ-შაჰმა კარგად უწყოდა, რომ რუსეთი სამხრეთ კავკასიაში შემოჭრას კვლავაც ეცდებოდა. სწორედ ამიტომ ირანისათვის ძალზე

---

[2] **ვ. გურული**. საქართველო და რუსეთი. მფარველობიდან ანექსიამდე. თბილისი, 2010, გვ. 83; **ვ. გურული.** საქართველო-რუსეთის ურთიერთობა (1483-1801). თბილისი, 2009, გვ. 16-17; **ვ. გურული.** საქართველო-რუსეთის ურთიერთობა (1483-1921). თბილისი, 2011, გვ. 30.

მნიშვნელოვანი იყო ვახტანგ VI-ის პრორუსული პოლიტიკური ორიენტაციის მოწინააღმდეგეების თეიმურაზისა და ერეკლეს – მიმხრობა. **პროირანული ორიენტაციის თეიმურაზისა და ერეკლეს დახმარებას ნადირ-შაჰისათვის გადამწყვეტი მნიშვნელობა ჰქონდა სამხრეთ კავკასიაში არამარტო რუსეთის შემოჭრის შემთხვევაში, არამედ დაღესტნის დასამორჩილებლად წარმოებულ ომშიც.**[3] ყოველივე ეს კარგად გაითვალისწინა ნადირ-შაჰმა. 1744 წელს მან თეიმურაზი ქართლის, ხოლო ერეკლე კახეთის მეფედ დაამტკიცა. მოულოდნელი იყო ის, რომ ირანის შაჰს ტახტზე ასვლის პირობად თეიმურაზისა და ერეკლესათვის ისლამის მიღება არ წამოუყენებია. ცხადია, ეს დათმობაც პოლიტიკური მიზნით იყო ნაკარნახევი. მიუხედავად ირანის შაჰის ჩანაფიქრისა, ერთი რამ ცხადია: **ნადირ-შაჰმა შესაძლებლად მიიჩნია სამხრეთ კავკასიაში სახელმწიფოებრიობის (ქართლისა და კახეთის სამეფოების) არსებობა ქრისტიანი ბაგრატიონებით სათავეში.** ნადირ-შაჰის პოლიტიკა გაგრძელდა ქერიმ-ხანის (1750-1779) მმართველობის პერიოდში.

****

კახეთსა და ქართლში მშვიდობის დამყარება, დაღესტნელთა (ლეკთა) გამუდმებული თარეშის აღკვეთა შეუძლებელი იქნებოდა, თუ თეიმურაზ II და ერეკლე II ჭარ-ბელაქანს არ დაიკავებდნენ. ლეკები სწორედ ჭარ-ბელაქანიდან ესხმოდნენ თავს კახეთსა და ქართლს. XVIII საუკუნის შუა ხანებში თეიმურაზ II-ისა და ერეკლე II-ის ცდა ჭარ-ბელაქანის დასაკავებლად მარცხით დამთავრდა. თეიმურაზ II და ერეკლე II იმთავითვე მიხვდნენ, რომ ქართველი მეფეების მიერ ჭარ-ბელაქნის დაკავება ირანისა და ოსმალეთის ინტერესებში არ შედიოდა. დაღესტნელების გამუდმებული თავდასხმები კახეთისა და ქართლის სამეფოებზე ზემოქმედების, მათი დასუსტების საშუალებად განიხილებოდა ირანსა და ოსმალეთში. დაღესტნელთა თარეშის აღკვეთას თეიმურაზი და ერეკლე რუსეთის დახმარებით შეეცადნენ. 1752 წელს რუსეთში სვიმონ მაყაშვილსა და ათანასე თბილელის საგანგებო ელჩობაც გაიგზავნა, მაგრამ უშედეგოდ. რუსეთის საიმპერატორო კარმა არა მარტო ჯარის გამოგზავნაზე თქვა უარი, არამედ ფულადი დახმარებაც შეუძლებლად მიიჩნია.[4] პეტერბურგში სწორი დასკვნა გააკეთეს: ჭარ-ბელაქანში რუსეთის ჯარის შესვლა ძალზე გაამწვავებდა რუსეთ-ირანისა და რუსეთ-ოსმალეთის ურთიერთობებს.

---

[3] **ვ. გურული.** საქართველო და რუსეთი. მფარველობიდან ანექსიამდე. თბილისი, 2010, გვ. 84.
[4] **ვ. გურული.** საქართველო-რუსეთის ურთიერთობა (1483-1921). თბილისი, 2011, გვ. 33.

XVIII საუკუნის 50-იანი წლების მიწურულიდან და 60-იანი წლების დამდეგიდან დასრულდა თეიმურაზ II-ისა და ერეკლე II-ის **პროირანული** ორიენტაცია. დაიწყო ახალი, **პრორუსული** ორიენტაციის შემუშავება. ეს უმნიშვნელოვანესი გადაწყვეტილება ხანგრძლივი ფიქრისა და განსჯის შედეგი იყო. პრორუსული ორიენტაცია შემდეგ მოსაზრებებს ემყარებოდა **პირველი.** თეიმურაზიცა და ერეკლეც, ცხადია, გრძნობდნენ, რომ ირანში ნადირ-შაჰისა და ქერიმ-ხანის პოლიტიკა შეიძლება ნებისმიერ მომენტში შეცვლილიყო და ქართლსა და კახეთს თავს დასტეხოდა სეფიანი შაჰებისდროინდელი აგრესია. **მეორე.** მეფეები იმასაც გრძნობდნენ, რომ ირანის მბრძანებლებს სულაც არ სიამოვნებდათ ქართლისა და კახეთის მეფეების დიქტატი ამიერკავკასიის (სამხრეთ კავკასიის) ირანულ სახანოებზე (განჯაზე, ერევანზე, ნახჭევანზე, ყარაბაღზე). როგორც კი ირანში ცენტრალური ხელისუფლება ძალას მოიკრებდა, თეიმურაზისა და ერეკლეს მორჩილი სახანოები, შაქ-შირვანის ხანის ჰაჯი-ჩალაბის მსგავსად, ქართლისა და კახეთისათვის საშიშ ძალად იქცეოდნენ. **მესამე.** დაღესტნელთა (ლეკათა) ამაოხრებელი შემოსევების მოგერიება ქართლისა და კახეთის სამეფოებს თავისი ძალებით არ შეეძლოთ. საჭირო იყო ჭარ-ბელაქნის, კაკ-ენისელის დაკავება და დაღესტნელთათვის კახეთში შესაჭრელად ხელსაყრელი პლაცდარმის წართმევა. ეს კი რუსეთის დახმარების გარეშე შეუძლებელი იყო. **მეხუთე.** თუ ირანში შინააშლილობა არ დასრულდებოდა და ცენტრალური ხელისუფლება ვერ გაძლიერდებოდა, დასუსტებული ირანი ოსმალეთს ვერ გაუმკლავდებოდა და გამორიცხული არ იყო, რომ ქართლისა და კახეთის სამეფოებს ოსმალური აგრესიის საფრთხე შექმნოდათ.[5]

თეიმურაზ II-სა და ერეკლე II-ს სურდათ რუსეთის იმპერიის დაინტერესება, რათა მას სამხრეთ-აღმოსავლეთ კავკასიაში (კასპიისპირეთში) ირანის ადგილი დაეკავებინა. თუ რუსეთი დარუბანდიდან ბაქომდე კასპიის ზღვის სანაპიროს დაიპყრობდა ,ქართლისა და კახეთის სამეფოები ორ მიზანს მიაღწევდნენ – **დაღესტნელთა თარეში სამუდამოდ აღიკვეთებოდა და ირანის აგრესიაც საშიში აღარ იქნებოდა**. ირანული სახანოები (განჯა, ერევანი, ნახჭევანი, ყარაბაღი). იძულებული გახდებოდნენ პროქართული ორიენტაცია ეღიარებინათ. განწირული რჩებოდა შაქ-შირვანის სახანოც. რუსეთით ზურგგამაგრებული ქართლისა და კახეთის მიმართ ახალციხის ფაშაც დამთმობი უნდა გამხდარიყო.[6]

თეიმურაზ II-ისა და ერეკლე II-ის გათვლები სამხრეთ კავკასიით რუსეთის იმპერიის დაინტერესებისა და მის მიერ სამხრეთ-აღმოსავლეთ კავკასიის (კასპიისპირეთის) დაკავების თაობაზე არარეალური აღმოჩნდა. ყოველ შემთხვევაში, რუსეთში თეიმურაზ II-ის ელჩობის პერიოდისავის (1760-1762 წწ.) რუსეთს სულ სხვა გეოსტრატეგიული ამოცანები ჰქონდა დასახული. **პირველი.** პრუსია, რომელსაც ზურგს უმაგრებდა ინგლისი, ცდილობდა რუსეთის გამოდევნას ბალტიისპირეთიდან. მართალია, შვიდწლიანი ომი (1757-1763 წწ.) პრუსიის მარცხით დამთავრდა, მაგრამ ინგლისის ანტირუსული პოლიტიკა ამით არ დასრულებულა.

[5] **ვ. გურული.** საქართველო-რუსეთის ურთიერთობა (1483-1921). თბილისი, 2011, გვ. 34.
[6] **ვ. გურული.** საქართველო-რუსეთის ურთიერთობა (1483-1921). თბილისი, 2011, გვ. 35.

მეორე. ევროპის დიდი სახელმწიფოები ემზადებოდნენ დასუსტებული პოლონეთის გადასანაწილებლად. ცხადია, პოლონეთის ხარჯზე რუსეთის გაძლიერება მიუღებელი იყო ევროპის დიდი ქვეყნებისთვის. პოლონეთის საკითხს შეიძლება სერიოზულად დაეძაბა რუსეთ-ევროპის ურთიერთობა. გამორიცხული არ იყო რუსეთის შეჯახება ევროპის სახელმწიფოთა კოალიციასთან, რომლის შექმნას საგულდაგულოდ ცდილობდა ინგლისი. **მესამე.** ევროპაში პოზიცების შენარჩუნებისა და განმტკიცების პარალელურად რუსეთისათვის უმნიშვნელოვანეს გეოსტრატეგიულ ამოცანას წარმოადგენდა ოსმალეთის განდევნა ჩრდილოეთ შავი ზღვისპირეთიდან (ყირიმის სახანოს ლიკვიდაცია), დუნაისპირეთის ხელში ჩაგდება და ბალკანეთში შეჭრა. ასეთი რთული ამოცანის გადაჭრა ოსმალეთთან ომისა და ევროპის დიდ სახელმწიფოებთან (ავსტრია, პრუსია, ინგლისი, საფრანგეთი) ურთიერთობის გართულების გარეშე შეუძლებელი იყო. ამ შემთხვევაშიც შეიძლებოდა რუსეთი ევროპულ კოალიციას დაპირისპირებოდა. ყოველივე ზემოთქმულის გათვალისწინებით შეიძლება დავასკვნათ: **სამხრეთ-აღმოსავლეთ კავკასიაში (კასპიისპირეთში) დამკვიდრება XVIII საუკუნის 50-იანი წლების მიწურულსა და 60-იანი წლების დამდეგს რუსეთის უახლოეს გეოსტრატეგიულ ამოცანას არ წარმოადგენდა და ამდენად, თეიმურაზ II-ისა და ერეკლე II-ის პრორუსულ ორიენტაციას განხორციელება არ ეწერა.** თეიმურაზ II-მ ეს ცხადად იგრძნო პეტერბურგში ყოფნისას.[7]

ხუთი წლის განმავლობაში (1763-1768 წწ.) ერეკლე II უნდა მიმხვდარიყო, რომ რუსეთი სამხრეთ-აღმოსავლეთი კავკასიის მიმართ სერიოზულ ინტერესს არ იჩენდა. იმის გამო, რომ ირანში ისეთი საგანგაშო არაფერი ხდებოდა, ქართლ-კახეთის მეფე მაინც ლოდინს ამჯობინებდა. 1768 წელს რუსეთ-ოსმალეთის ომის დაწყებამ ერეკლე II-ს პრორუსული ორიენტაციის რეალიზების იმედი ჩაუსახა. **ერეკლე II-მ ამჯერად უკვე მეორე სტრატეგიული შეცდომა დაუშვა.**[8] რუსეთ-ოსმალეთის ომი (1768-1774 წწ.) რუსეთის ბრწყინვალე გამარჯვებითაც რომ დამთავრებულიყო, რუსეთი სამხრეთ-აღმოსავლეთ კავკასიაში (კასპიისპირეთში) მაინც ვერ დამკვიდრდებოდა, რადგან სამხრეთ-აღმოსავლეთი ამიერკავკასია ირანის გავლენის სფერო იყო და იქ ფეხის მოკიდებისათვის ირანის დამარცხება იყო საჭირო. ოსმალეთთან ომის პარალელურად კი რუსეთი, ცხადია, ირანთან ომს არ წამოიწყებდა.

ერეკლე II იმდენად იყო დაინტერესებული პრორუსული ორიენტაციის რეალიზებით, რომ რუსეთის იმპერიასთან ნაკლებადმომგებიან და რეალური საფრთხის შემცველ სამხედრო-პოლიტიკურ კავშირსაც დასთანხმდა. ოსმალეთთან ომის პირობებში იმპერატორი **ეკატერინე II (1762-1796)** ირანის ვასალურ ქვეყანაში ჯარს არ გამოგზავნიდა. რუსეთის, ქართლ-კახეთისა და იმერეთის შეთანხმების საფუძველზე გადაწყდა, რომ ოფიციალურად რუსეთის ჯარი იმერეთის სამეფოში გაიგზავნებოდა (იმერეთის სამეფო ოსმალეთის გავლენის სფეროდ ითვლებოდა და ოსმალეთთან ომში ჩაბმული რუსეთი, ცხადია, იქ ჯარის გაგზავნისგან თავს არ

---

[7] **ვ. გურული.** საქართველო-რუსეთის ურთიერთობა (1483-1921). თბილისი, 2011, გვ. 36.
[8] **ვ. გურული.** საქართველო-რუსეთის ურთიერთობა (1483-1921). თბილისი, 2011, გვ. 36.

შეიკავებდა), შემდეგ ეს ჯარი იმერეთის სამეფოს ჯართან ერთად აღმოსავლეთ საქართველოში გადავიდოდა და რუსეთის, ქართლ-კახეთისა და იმერეთის ჯარები ერთად დაიძვრებოდნენ სამცხე-ჯავახეთის (აწყურის, ხერთვისის, ახალციხის, ახალქალაქის) ოსმალთა ბატონობისაგან გასათავისუფლებლად.[9]

რას იგებდნენ რუსეთ-იმერეთ-ქართლ-კახეთის სამხედრო-პოლიტიკური კავშირიდან ეკატერინე II, სოლომონ I და ერეკლე II? ეკატერინე II სამხრეთ კავკასიაში საბრძოლო მოქმედებების დაწყებით გარკვეულ მიზანს აღწევდა – ოსმალეთი იძულებული გახდებოდა სამცხე-ჯავახეთში ჯარისა და არტილერიის ნაწილი დაეტოვებინა. სოლომონ I-ს შანსი ეძლეოდა იმერეთში ოსმალეთის გავლენა ან საერთოდ მოესპო, ან სერიოზულად შეესუსტებინა. ერეკლე II-ს შესაძლებლობა ეძლეოდა, სამცხე-ჯავახეთი დაებრუნებინა. ერეკლე II-ის მოქმედება არ იყო ბოლომდე ზუსტად გათვლილი: **პირველი.** ირანის ვასალი ქართლ-კახეთის სამეფო ომში ებმებოდა ოსმალეთის წინააღმდეგ, რაც სერიოზულად გაართულებდა ირან-ოსმალეთის ურთიერთობას. ოსმალეთი ირანს ურჩი ვასალის (ერეკლე II-ის) დასჯას მოსთხოვდა. **მეორე.** სამცხე-ჯავახეთიდან ოსმალეთის განდევნის შემდეგ ვის უნდა გადასცემოდა ეს ტერიტორია? ცხადია, სამცხე-ჯავახეთი ქართლ-კახეთს უნდა რგდებოდა. ასეთ გადაწყვეტილებას საზავო მოლაპარაკებაზე ოსმალეთის პროტესტი მოჰყვებოდა. ოსმალეთისთვის სამცხე-ჯავახეთის ქართლ-კახეთის სამეფოსათვის გადაცემა ამ ტერიტორიის ირანის მფლობელობაში გადასვლას ნიშნავდა, რადგან ოსმალეთ-ირანის ურთიერთობაში ქართლ-კახეთის სამეფო ირანის ვასალად განიხილებოდა. ამრიგად, სამცხე-ჯავახეთის ქართლ-კახეთის სამეფოსათვის გადაცემით (თუკი ეს მაინც მოხდებოდა) ერეკლე II სამომავლოდ ოსმალეთს უპირისპირდებოდა. საბოლოოდ კი ქართლ-კახეთის სამეფო სამცხე-ჯავახეთს მაინც ვერ შეინარჩუნებდა. ვერ შეინარჩუნებდა არა მარტო ოსმალეთთან მოსალოდნელი ომის შემთხვევაში, არამედ მანამდეც. აღსანიშნავია, რომ ჭარ-ბელაქანში მოკალათებული დაღესტნელების (ლეკების) მიერ ქართლ-კახეთის ძარცვასა და იქიდან ადამიანების გატაცებას მხოლოდ მაშინ ჰქონდა აზრი, თუ ისინი ნაძარცვსა და ტყვეებს ახალციხის გზით ოსმალეთში გაჰყიდდნენ. ასე რომ, აწყურის, ხერთვისის, ახალციხისა და ახალქალაქის ციხეებში ქართლ-კახეთის ჯარის ჩაყენებით (ზოგადად, მდინარე მტკვრის ხეობის ნაწილზე ქართლ-კახეთის სამეფოს კონტროლის დაწესებით) დაღესტნელები გასაღების ბაზრის გარეშე რჩებოდნენ. ახალციხის გზით ტყვეთა ბაზრის მომარაგებით ოსმალეთი ძალიან იყო დაინტერესებული. ეს კი იმას ნიშნავდა, რომ ჭარ-ბელაქნისა და სამცხე-ჯავახეთის პრობლემა ერთ პრობლემად იქცეოდა და ერეკლე II-ს დიდ თავსატეხს უჩენდა. სამცხე-ჯავახეთის შენარჩუნებისთვის აუცილებელი ეკონომიკური სახსარი და ჯარი ქართლ-კახეთის სამეფოს არ გააჩნდა. ამ ტერიტორიის შენარჩუნება ვერც რუსთა მცირე რაზმით (1000-2000 კაცი) იქნებოდა შესაძლებელი. **მესამე.** სამცხე-ჯავახეთის შემოერთების შემთხვევაში ერეკლე II სხვა დიდი პრობლემის წინაშეც დგებოდა: ქართლ-კახეთის სამეფო ოფიციალურად ხდებოდა ორი დიდი

[9] **ვ. გურული.** საქართველო-რუსეთის ურთიერთობა (1483-1921). თბილისი, 2011, გვ. 37.

სახელმწიფოს – ირანისა და ოსმალეთის – დაინტერესების, ანუ აგრესიის ობიექტი. **ამრიგად, რუსეთთან სამხედრო-პოლიტიკური კავშირი წარმატების შემთხვევაშიც ქართლ-კახეთის სამეფოს სასიკეთოს არაფერს მოუტანდა.**[10]

***

ჩრდილოეთ შავი ზღვისპირეთითა და ბალკანეთის ნახევარკუნძულით რუსეთი ჯერ კიდევ XVII საუკუნის ბოლოსა და XVIII საუკუნის დამდეგს დაინტერესდა. მართალია, **პეტრე I-მა (1696-1725)** ამ რეგიონების დაპყრობა ვერ მოახერხა, მაგრამ რუსეთის საიმპერატორო კარი უკან დახევას არ აპირებდა. ამ დროიდან დაწყებული რუსეთისა და ოსმალეთის ურთიერთობა მუდმივად დაძაბული იყო. XVIII საუკუნე რუსეთ-ოსმალეთის ომების სერიით აღინიშნა. ერთ-ერთი ომი, კერძოდ, 1768-1774 წლების ომი, საქართველოსაც შეეხო. ამ ომში რუსეთის მიზანს შეადგენდა **ყირიმის სახანოს** ლიკვიდაცია, ჩრდილოეთ შავი ზღვისპირეთის დაპყრობა და ბალკანეთის ნახევარკუნძულზე შეჭრისათვის პლაცდარმის მომზადება. რუსეთის საიმპერატორო კარმა ომში მოკავშირედ ოსმალეთის მიერ დაპყრობილი ქრისტიანი ხალხებისა და სახელმწიფოების გამოყენების გეგმა შეიმუშავა. რუსი პოლიტიკოსებისა და დიპლომატების აზრით, იმერეთის მეფის **სოლომონ I-ის** მომხრობა ადვილი იქნებოდა, რადგან იმერეთის მეფე სულთნის ვასალი იყო და ოსმალეთს დიდი ხანია ებრძოდა. ქართლ-კახეთის მეფის ერეკლე II-ის ოსმალეთის წინააღმდეგ ომში ჩაბმა რუს პოლიტიკოსებს საეჭვოდ მიაჩნდათ, რადგან ქართლ-კახეთსა და ოსმალეთს შორის მშვიდობიანი ურთიერთობა არსებობდა.[11]

რუსეთის საიმპერატორო კარი საქართველოში ჯარის გამოგზავნისგან ომის დასაწყისში თავს იკავებდა. საბოლოოდ გადაწყდა, რომ იმერეთის მეფის სოლომონ I-თვის ჯარი გაეგზავნათ. 1769 წლის 27 ივნისს საქართველოში გამოსაგზავნი საექსპედიციო კორპუსის **„მთავარ მეთაურად"** დაინიშნა რუსეთის იმპერატორის სამსახურში მყოფი გერმანელი გრაფი **გოტლიბ-კურტ-ჰენრიხ ტოტლებენი**. საექსპედიციო კორპუსი არცთუ მრავალრიცხოვანი იყო: 3 ასეული (411 კაცი) და 6 ქვემეხი.[12] ცხადია, მცირერიცხოვანი საექსპედიციო კორპუსი იმერეთის მეფეს საჭირო დახმარებას ვერ აღმოუჩენდა. 1769 წლის მარტში პეტერბურგში ჩასული სოლომონ I-ის ელჩი ქუთათელი მიტროპოლიტი **მაქსიმე აბაშიძე** რუსეთის საიმპერატორო კარს იმერეთში 5 ათასიანი ჯარის გაგზავნას თხოვდა.[13] იმერეთის სამეფოში რუსეთის ჯარის გამოჩენა ძალზე გააღიზიანებდა ოსმალეთის სულთანს.

[10] **ვ. გურული.** საქართველო-რუსეთის ურთიერთობა (1483-1921). თბილისი, 2011, გვ. 38-39.
[11] **ვ. გურული.** საქართველო-რუსეთის ურთიერთობა (1483-1921). თბილისი, 2011, გვ. 40.
[12] **ვ. მაჭარაძე.** მასალები XVIII საუკუნის მეორე ნახევრის რუსეთ-საქართველოს ურთიერთობის ისტორიისათვის. ნაწილი III. ნაკვეთი I. თბილისი, 1988, გვ. 79.
[13] **ვ. მაჭარაძე.** მასალები XVIII საუკუნის მეორე ნახევრის რუსეთ-საქართველოს ურთიერთობის ისტორიისათვის. ნაწილი III. ნაკვეთი I. თბილისი, 1988, გვ. 77-78.

უფრო დამაფიქრებელი იყო ის, რომ საექსპედიციო კორპუსის მეთაურად დაინიშნა სახელგატეხილი გენერალი გ. ტოტლებენი. შვიდწლიანი ომის (1753-1763 წწ.) დროს გ. ტოტლებენი რუსეთის იმპერატორის სამსახურში იმყოფებოდა და რუსეთის არმიის ერთ-ერთ კორპუსს მეთაურობდა. 1761 წელს იგი პრუსიის სასარგებლოდ ჯაშუშობის ბრალდებით შეიპყრეს, გაასამართლეს და სიკვდილით დასჯის განაჩენი გამოუტანეს. იმპერატორმა ეკატერინე II-მ მოღალატე შეიწყალა და რუსეთიდან გაძევება აკმარა. 1769 წელს გ. ტოტლებენმა რუსეთში დაბრუნება ითხოვა. თხოვნა შეწყნარებულ იქნა და მალე გენერალი საქართველოში გამოსაგზავნი საექსპედიციო კორპუსის მეთაურად დაინიშნა.[14]

მართალია, რუსეთის საიმპერატორო კარს ქართლ-კახეთის მეფის ერეკლე II-ის ოსმალეთის წინააღმდეგ ომში ჩაბმა საძნელო საქმედ ეჩვენებოდა, მაგრამ რუსები შეცდნენ. 1769 წლის აპრილში ომში ნეიტრალიტეტის დაცვის თხოვნით თბილისში მყოფ ოსმალეთის ელჩებთან ერეკლემ მოლაპარაკება შეწყვიტა და ელჩები ქვეყნიდან გააძევა. იმავდროულად საგანგებო საიდუმლო მისიით თბილისში ჩამოსულ რუსეთის წარმომადგენელს ოსმალეთის წინააღმდეგ ომში მონაწილეობაზე ქართლ-კახეთის მეფემ თანხმობა განუცხადა. 1769 წლის მაისში სოლომონ I თბილისში ჩამოვიდა. მეფეები ოსმალეთის წინააღმდეგ ერთობლივ მოქმედებაზე შეთანხმდნენ.[15]

რა იყო მიზეზი იმისა, რომ პროული ორიენტაციის ერეკლე II ასე ნაჩქარევად, დიდი ფიქრისა და განსჯის გარეშე, ჩაება ოსმალეთის წინააღმდეგ ომში? ამ მოვლენას ერთადერთი ახსნა აქვს. ერეკლე II-მ იგრძნო, რომ რუსეთ-იმერეთის სამხედრო-პოლიტიკური კავშირი ქართლ-კახეთის გარეშეც შედგებოდა. ისიც ცხადი იყო, რომ რუსეთისა და იმერეთის გაერთიანებული ჯარი სამცხე-საათაბაგოზე ილაშქრებდა – **აწყურის, ხერთვისის, ახალციხისა** და **ახალქალაქის** დაკავებას შეეცდებოდა. ერეკლე II მიიჩნევდა, რომ სამცხე-საათაბაგო ქართლ-კახეთის სამეფოს ნაწილი იყო და თუ ეს ტერიტორია ოსმალეთის ბატონობისაგან გათავისუფლდებოდა, იგი ქართლ-კახეთის სამეფოს შემადგენლობაში უნდა შესულიყო. ერეკლე II-მ ისიც კარგად იცოდა, რომ რუსეთის საიმპერატორო კარს მისი პროირანული ორიენტაცია არ მოსწონდა. ქართლ-კახეთის ნეიტრალიტეტი რუსეთის იმპერატორს კიდევ უფრო გააღიზიანებდა და გამორიცხული არ იყო, რომ ომში წარმატების შემთხვევაში სამცხე-საათაბაგო ეკატერინე II-ს იმერეთის მეფისათვის ებოძებინა.[16]

რუსეთ-ოსმალეთის 1768-1774 წლების ომში ჩაბმა, როგორც იმერეთის მეფის სოლომონ I-ის, ისე ქართლ-კახეთის მეფის ერეკლე II-ის მხრიდან, დიდი სტრატეგიული შეცდომა იყო. ქართლ-კახეთისა და იმერეთის სამეფოების ოსმალეთის წინააღმდეგ ომში ჩაბმა გამართლებული იქნებოდა მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ რუსეთი სამხრეთ კავკასიაში დიდ სამხედრო ძალას

[14] **ვ. მაჭარაძე.** მასალები XVIII საუკუნის მეორე ნახევრის რუსეთ-საქართველოს ურთიერთობის ისტორიისათვის. ნაწილი III. ნაკვეთი I. თბილისი, 1988, გვ. 81-82.
[15] **ვ. მაჭარაძე.** მასალები XVIII საუკუნის მეორე ნახევრის რუსეთ-საქართველოს ურთიერთობის ისტორიისათვის. ნაწილი III. ნაკვეთი I. თბილისი, 1988, გვ. 92-93.
[16] **ვ. გურული.** საქართველო-რუსეთის ურთიერთობა (1483-1921). თბილისი, 2011, გვ. 42-43.

გადმოისროდა და რეგიონიდან ოსმალეთის გაძევებას დაისახავდა მიზნად. ერეკლე II-სა და სოლომონ I-ს უნდა ეგრძნოთ, რომ რუსეთი სამხრეთ კავკასიაში დიდი ომის წარმოებას არ აპირებდა. ამის დამადასტურებელი ცნობები ორივე მეფეს საკმაოზე მეტი ჰქონდათ. რუსეთის მხარეზე ომში ჩაბმით ერეკლე II-მ და სოლომონ I-მა მძიმე მდგომარეობაში ჩაიგდეს თავი.[17] სოლომონ I-ს ომის დასაწყისისათვის უკვე მოგვარებული ჰქონდა ურთიერთობა ოსმალეთთან (იმერეთის მიმართ ოსმალეთის დამთმობი პოლიტიკა რუსეთ-ოსმალეთის ომის დაწყებითაც იყო განპირობებული). ომში ნეიტრალიტეტით იმერეთის მეფე ოსმალეთის სულთნის კეთილგანწყობილებას დაიმსახურებდა. კიდევ უფრო დიდი შეცდომა დაუშვა ერეკლე II-მ. თბილისიდან გაძევებულმა ოსმალეთის ელჩებმა შეიტყვეს, რომ ომში ნეიტრალიტეტის თაობაზე მოლაპარაკების შეწყვეტისა და მათი ქვეყნიდან გაძევების მიზეზი თბილისში რუსეთის წარმომადგენლის ჩამოსვლა იყო. ასეთი მოქმედებით ერეკლე II-მ ოსმალეთთან ურთიერთობა გაირთულა. უმთავრესი კი ის იყო, რომ ქართლ-კახეთის სამეფოს რუსეთის მხარეზე ოსმალეთის წინააღმდეგ ომში ჩაბმა დიდ შეშფოთებას იწვევდა ირანში და ძაბავდა არა მარტო ქართლ-კახეთისა და ირანის ურთიერთობას, არამედ ქართლ-კახეთისა და ოსმალეთის ურთიერთობასაც. არც სოლომონ I-ს და არც ერეკლე II-ს 1769 წელს არ შეიძლება ცოდნოდათ უმთავრესი: **რით დამთავრდებოდა რუსეთ-ოსმალეთის ომი.** ომში გამარჯვების შემთხვევაში ოსმალეთი იმერეთს სასტიკად ააოხრებდა, კარგი დღე არც ქართლ-კახეთს დაადგებოდა. ასე, რომ მეფეები ყოველმხრივ გაუმართლებელ რისკზე მიდიოდნენ.[18]

1769 წლის აგვისტოში რუსეთიდან საქართველოსკენ დაიძრა საექპედიციო კორპუსი – 480 კაცი და 4 ქვემეხი. 1769 წლის 12 აგვისტოს გენერალი გ. ტოტლებენი ასიოდე კაცითა და ორი ქვემეხით მოზდოკიდან (ჩრდილო კავკასია) საქართველოსკენ გამოემგზავრა (ჯარის ძირითადი ნაწილი ცოტა მოგვიანებით დაიძრა მოზდოკიდან). მას თან ახლდა რუსეთის წარმომადგენელი საქართველოში **ანტონ მოურავოვი** (1769 წლის 11 ოქტომბრისათვის საქართველოში მყოფ რუსეთის საექსპედიციო კორპუსში ირიცხებოდა 480 კაცი. არასწორია ცნობა, რომლის მიხედვითაც რუსეთიდან საქართველოში გამოიგზავნა 3767 კაციანი საექსპედიციო კორპუსი).[19]

1769 წლის 29 აგვისტოს **ერეკლე II,** კათოლიკოს-პატრიარქი **ანტონ I, გიორგი** და **ლევან** ბატონიშვილები დიდებულებთან ერთად სოფელ **ხოდაში,** სახელდახელოთ მოწყობილ ბანაკში, დიდი ზარზეიმით შეხვდნენ გენერალ გ. ტოტლებენსა და ა. მოურავოვს. 30 აგვისტოს გ. ტოტლებენმა უკვე თავის ბანაკში მიიღო ერეკლე II, კათოლიკოს-პატრიარქი ანტონ I და ლევან ბატონიშვილი. შეხვედრაზე განიხილეს ოსმალეთთან ომში ქართლ-კახეთის სამეფოს ჩაბმის საკითხი. ერეკლე II-მ იმერეთთან ერთად ოსმალეთის წინააღმდეგ ომში ჩაბმის

---

[17] **ვ. გურული.** საქართველო-რუსეთის ურთიერთობა (1483-1921). თბილისი, 2011, გვ. 43-44.
[18] **ვ. გურული.** საქართველო-რუსეთის ურთიერთობა (1483-1921). თბილისი, 2011, გვ. 44.
[19] **ვ. მაჭარაძე.** მასალები XVIII საუკუნის მეორე ნახევრის რუსეთ-საქართველოს ურთიერთობის ისტორიისათვის. ნაწილი III. ნაკვეთი I. თბილისი, 1988, გვ. 102-103.

პირობად წამოაყენა: რუსეთს საქართველოში უნდა გამოეგზავნა 5 ათასიანი კორპუსი; თუ ეს ჯარი ზამთრის დადგომამდე (1769 წ.) ვერ მოახერხებდა საქართველოში შემოსვლას, მაშინ ზამთრამდე მისი ნაწილი (1500 კაცი) მაინც უნდა გამოგზავნილიყო, ხოლო დანარჩენი (3500 კაცი) მომავალ წელს (1770 წ.) უნდა შეერთებოდა საქართველოში მყოფ რუსეთის საექსპედიციო კორპუსს.[20] ერეკლე II-ის გათვლა აბსოლუტურად ზუსტი იყო. რუსეთის 5 ათასიანი საექსპედიციო კორპუსი, ქართლ-კახეთისა და იმერეთის ლაშქართან ერთად სავსებით საკმარისი იყო სამცხე-საათაბაგოს სტრატეგიული სიმაგრეებიდან (აწყურიდან, ხერთვისიდან, ახალციხიდან, ახალქალაქიდან) ოსმალთა განსადევნად. (1770 წლის მარტში ერეკლე II-მ 7 ათასიანი ჯარი შეკრიბა, 2 ათასი კაცის შეკრებას მეფე კიდევ ელოდა, ხოლო 4 ათასი კაცი ყარაბახში იდგა. ასე რომ ქართლ-კახეთში შესაძლებელი იყო 12-13 ათასიანი ჯარის შეკრება. თუ იმერეთის მეფე ამის ნახევარს მაინც შეკრებდა, ქართველთა და რუსთა გაერთიანებული ჯარის რაოდენობა 23-24 ათასს მიაღწევდა). ერეკლე II-მ თითქმის მიაღწია მიზანს. 1769 წლის 22 ოქტომბერს ეკატერინე II-მ საქართველოში გამოსაგზავნი საექსპედიციო კორპუსის რაოდენობა 3767 კაცით განსაზღვრა.[21] ქართველთა და რუსთა გაერთიანებული ჯარი, ერეკლე II-ის, სოლომონ I-ისა და გენერალ გ. ტოტლებენის შეთანხმებისამებრ, მტკვრის ხეობით **ახალციხისაკენ** უნდა დაძრულიყო. ამ ლაშქრობაზე ბევრი რამ იყო დამოკიდებული. 1770 წლის 2 მარტიდან 24 მარტამდე გ. ტოტლებენი დაახლოებით 1200 კაცით **სურამში** იდგა. 17 მარტს ერეკლე II-ც 7 ათასი კაცითა და 3 ქვემეხით სურამში დაბანაკდა. სურამიდან ქართველთა და რუსთა გაერთიანებული ლაშქარი 24 მარტს **ქვიშხეთში** გადავიდა, ხოლო 14 აპრილს **სადგერთან** (ბორჯომის ახლოს) დაბანაკდა. 17 აპრილს ქართველთა და რუსთა ჯარი **აწყურის** ციხეს მიადგა. აწყურთან გ. ტოტლებენს ჰყავდა დაახლოებით 600-700 კაცი (დანარჩენი ჯარი გენერალმა სადგერთან დატოვა), თან ჰქონდა 8 ქვემეხი. 17 აპრილსავე დაიწყო აწყურის ციხის ალყა. 18 აპრილს გენერალი გ. ტოტლებენი თავისი ჯარით უკან გამობრუნდა და ერეკლე II ქართველთა ლაშქართან ერთად მტერს შეატოვა ხელში. მეფის თხოვნის მიუხედავად გ. ტოტლებენმა გადაწყვეტილება არ შეცვალა. ერეკლე II-მ აწყურის ციხეს ალყა მოხსნა. 1770 წლის 20 აპრილს **ასპინძასთან** გამართულ ბრძოლაში ერეკლე II-მ სასტიკად დაამარცხა ოსმალთა და ლეკთა გაერთიანებული ლაშქარი და ჯავახეთის გზით გამარჯვებული დაბრუნდა თბილისში.[22]

დღემდე საპოლემიკო საკითხად რჩება გენერალი გ. ტოტლებენის მოქმედება აწყურის ციხესთან 1770 წლის 18 აპრილს. გ. ტოტლებენის მოქმედების ახსნისას ისტორიკოსებმა ოთხი ვერსია წამოაყენეს. გ. ტოტლებენი მოქმედებდა: **პირველი.** თვითნებურად, პირადი შეხედულებით; **მეორე.** უცხო ქვეყნების

[20] **ვ. მაჭარაძე.** მასალები XVIII საუკუნის მეორე ნახევრის რუსეთ-საქართველოს ურთიერთობის ისტორიისათვის. ნაწილი III. ნაკვეთი I. თბილისი, 1988, გვ. 96-97.
[21] **ვ. მაჭარაძე.** მასალები XVIII საუკუნის მეორე ნახევრის რუსეთ-საქართველოს ურთიერთობის ისტორიისათვის. ნაწილი III. ნაკვეთი I. თბილისი, 1988, გვ. 103.
[22] **ვ. მაჭარაძე.** მასალები XVIII საუკუნის მეორე ნახევრის რუსეთ-საქართველოს ურთიერთობის ისტორიისათვის. ნაწილი III. ნაკვეთი I. თბილისი, 1988, გვ. 117-118.

(ინგლისის, პრუსიის, ოსმალეთის) დაზვერვის მიერ შეთავაზებული გეგმით; **მესამე.** ქართლის თავადების წაქეზებითა და მათი თანადგომით; **მეოთხე.** რუსეთის საიმპერატორო კარის გეგმის თანახმად. ჩვენ მხარს ვუჭერთ ვერსიას, რომლის მიხედვითაც გენერალი **გ. ტოტლებენი მოქმედებდა რუსეთი საიმპერატორო კარის გეგმის თანახმად. გ. ტოტლებენს დავალებული ჰქონდა ქართლის თავადების მხარდაჭერით ტახტიდან ჩამოეგდო ერეკლე II და მოეხდინა ქვეყნის ოკუპაცია.**[23]

აწყურიდან დაბრუნებულმა გ. ტოტლებენმა ქართლის მოსახლეობის რუსეთის იმპერატორის ერთგულებაზე დაფიცება დაიწყო. **ეს იყო სახელმწიფო გადატრიალების მცდელობა. გ. ტოტლებენის მიზანს ქართლ-კახეთში სამეფო ხელისუფლების გაუქმება და ქვეყნის რუსეთის იმპერიის იურისდიქციაში შეყვანა შეადგენდა. გ. ტოტლებენსა და მის მხარეზე მყოფ ქართლის თავადებს იმედი ჰქონდათ, რომ ერეკლე II აწყურიდან ცოცხალი ვეღარ დაბრუნდებოდა, ქართველთა ლაშქარიც განადგურდებოდა და სამეფო ხელისუფლების გაუქმებას წინ ვეღარავინ აღუდგებოდა. რუსეთის საიმპერატორო კარის მიერ ჩაფიქრებული გეგმა გ. ტოტლებენმა ვერ განახორციელა, რადგან ერეკლე II-მ ასპინძის ბრძოლაში გაიმარჯვა და ლაშქართან ერთად სწრაფად დაბრუნდა თბილისში. ამავე მიზეზით სახელმწიფო გადატრიალების გეგმის ბევრი მნიშვნელოვანი დეტალი დღეს ჩვენთვის უცნობია.**[24]

სადღეისოდ ჩვენს ხელთ არსებული მასალიდან რუსეთის საიმპერატორო კარის მიერ ჩაფიქრებული სახელმწიფო გადატრიალების თაობაზე შემდეგი დასკვნების გაკეთება შეიძლება:

1. ქართლის მეფის თეიმურაზ II-ისა და კახეთის მეფის ერეკლე II-ის პროული ორიენტაცია, მეფეების კარგი ურთიერთობა **ნადირ-შაჰთან, ადილ-შაჰთან, ქერიმ-ხანთან,** ცხადია, ხელს არ აძლევდა რუსეთის საიმპერატორო კარს. პროირანულ ორიენტაციას ერეკლე II არც თეიმურაზ II-ის გარდაცვალების (1762 წ.) შემდეგ ცვლიდა. მართალია, ერეკლე II რუსეთის წინაშე ზოგიერთ დათმობებზე მიდიოდა, მაგრამ 1765 წელს მეფე სასტიკად გაუსწორდა რუსეთის წაქეზებითა და თანადგომით ორგანიზებულ ქართლის თავადების შეთქმულებას (პაატა ბატონიშვილის შეთქმულებას), რომლის მიზანს ქართლში რუსული ორიენტაციის ბაგრატიონების (ქართლის ბაგრატიონების) დაბრუნება წარმოადგენდა.

2. რუსეთ-ოსმალეთის ომის დაწყების დროისათვის (1768 წ.) ერეკლე II-ის პოლიტიკა იმდენად აშკარად პროირანული იყო, რომ რუსი პოლიტიკოსები და დიპლომატები ოსმალეთის წინააღმდეგ ომში ქართლ-კახეთის სამეფოს ჩაბმას საეჭვოდ, საძნელო საქმედ მიიჩნევდნენ. საქმე ის იყო, რომ ოსმალეთის წინაღმდეგ ომში ქართლ-კახეთის სამეფოს ჩაბმა, რაც რუსეთთან სამხედრო-პოლიტიკური კავშირის დადებას ნიშნავდა, დიდ უკმაყოფილებას გამოიწვევდა ირანში.

3. რუსეთის საიმპერატორო კარი შიშობდა, რომ პროირანული ორიენტაციის ქართლ-კახეთის მეფეს იმერეთის მეფე სოლომონ I არ დაერწმუნებინა ოსმალეთის წინაღმდეგ ომში ჩაბმიდან მომდინარე დიდ საფრთხესა

[23] **ვ. გურული.** საქართველო-რუსეთის ურთიერთობა (1483-1921). თბილისი, 2011, გვ. 46-47.
[24] **ვ. გურული.** საქართველო-რუსეთის ურთიერთობა (1483-1921). თბილისი, 2011, გვ. 47-48.

და ნეიტრალიტეტის დაცვის გონივრულობაში. თუ ერეკლე II და სოლომონ I ოსმალეთის წინააღმდეგ ომში არ ჩაებმებოდნენ, ოსმალებს საშუალება მიეცემოდათ სამხრეთ კავკასიაში განლაგებული ჯარისა და არტილერიის ნაწილი ჩრდილოეთ შავიზღვისპირეთში გადაესროლათ, სადაც ომის ბედი წყდებოდა.

4. 1768-1769 წლებისათვის შექმნილ ვითარებაში ქართლ-კახეთის მეფის ერეკლე II-ის ტახტიდან ჩამოგდების თაობაზე რუსეთის საიმპერატორო კარის მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებაში არაფერი იყო მოულოდნელი და არალოგიკური. ამ ხელსაყრელ მომენტს, ცხადია, რუსეთი ხელიდან არ გაუშვებდა – ჯარის შემოყვანა საქართველოში ყოველთვის ხომ არ იქნებოდა შესაძლებელი.

5. ერეკლე II-მ რუსეთის საიმპერატორო კარის გეგმები ვერ ამოიცნო, თუმცა დაეჭვებისათვის ფაქტები საკმოზე მეტი ჰქონდა.

6. გ. ტოტლებენის, ერეკლე II-ისა და სოლომონ I-ის შეთანხმებით ქართველთა და რუსთა გაერთიანებული ლაშქარი მტკვრის ხეობით უნდა დაძრულიყო **ახალციხის** დაკავების მიზნით. ახალციხის დაკავება სტრატეგიული თვალსაზრისით ყოველმხრივ გამართლებული იყო. ერეკლე II-ისთვის ახალციხის დაკავება იმიტომაც იყო ხელსაყრელი, რომ ჭარ-ბელაქანში ჩაბუდებულ და კახეთსა და ქართლში მოთარეშე ლეკებს თავშესაფარი აღარ ექნებოდათ. ამასთან ერთად, ერეკლე II-მ შეცდომა დაუშვა ახალციხეზე ლაშქრობის მარშრუტის შერჩევისას. უმჯობესი იქნებოდა ახალციხეზე ლაშქრობა იმერეთიდან სამცხეში მიმავალი გზების გამოყენებით მომხდარიყო. იმერეთში რუსის ჯარის დაბანაკება და იქედან ოსმალეთის წინააღმდეგ საომარი ოპერაციების დაწყება დააშინებდა გურიისა და სამეგრელოს მთავრებს, რომლებიც იმერეთის მეფეს ეურჩებოდნენ. 1768-1770 წლებისთვის სოლომონ I-ის მდგომარეობა იმდენად მერყევი იყო, რომ 1770 წლის მარტ-აპრილში მეფემ ერეკლე II-ისა და გ. ტოტლებენის დასახმარებლად ქართლში ჯარი ვერ გამოაგზავნა. ასეთ მძიმე ვითარებაში იმერეთში რუსეთის ჯარის შესვლას და იმერეთიდან ახალციხეზე გალაშქრებას დიდი პოლიტიკური მნიშვნელობა ექნებოდა. თუ მაინცადამაინც აუცილებელი იყო ახალციხეზე აღმოსავლეთ საქართველოდან ლაშქრობა, მაშინ გაცილებით უკეთესი იქნებოდა ქართველთა და რუსთა გაერთიანებული ჯარი თბილისიდან ჯავახეთის გავლით შეჭრილიყო სამცხეში და დაეკავებინა **ახალქალაქი, ხერთვისი, ახალციხე** და **აწყური.** იმერეთიდან ან ჯავახეთიდან სამცხეში შეჭრა ხელს არ აძლევდა გ. ტოტლებენს, მას ერეკლე II-ის წინააღმდეგ ქართლის თავადების მხარდაჭერის იმედი ჰქონდა.

7. ვინ უჭერდა მხარს გ. ტოტლებენს ქართლის თავადებიდან ზუსტად ცნობილი არ არის. დადასტურებულია, რომ ერეკლე II-ის წინააღმდეგ შეთქმულებაში აქტიურად იყო ჩართული ორი თავადი – **დავით ქსნის ერისთავი** და **ზაალ ორბელიანი.** 1770 წელს ასპინძის ბრძოლაში გამარჯვების შემდეგ, ერეკლე II-მ რუსეთში ელჩობა მიავლინა. ელჩობის ერთ-ერთ წევრს ზაალ ორბელიანს, როდესაც შეუტყვია, რომ ეკატერინე II უკმაყოფილო იყო ერეკლე II-ის პოლიტიკით, რუსეთის საგარეო საქმეთა კოლეგიაში განუცხადებია: „თუ მეფე (ეკატერინე II – ვ.გ.) ერეკლეს უწყრება, ან რუსს ვისმე უბოძოს ქვეყანა ან სოლომონსაო." როგორც

ვხედავთ ზაალ ორბელიანი ერეკლე II-ის ტახტიდან ჩამოგდების უშედეგო მცდელობის შემდეგაც კი არ წყვეტდა ბრძოლას.

8. რუსეთის საექსპედიციო კორპუსის ოფიცრებმა გენერალი გ. ტოტლებენის მოღალატური მოქმედება იმთავითვე შენიშნეს და პროტესტი გამოთქვეს. ამაში მოულოდნელი არაფერი იყო – გ. ტოტლებენის საქციელი სერიოზული ეჭვების აღმძვრელი იყო. ოფიცრების პროტესტს შედეგი არ მოჰყოლია, რადგან გ. ტოტლებენი რუსეთის საიმპერატორო კარის მიერ შემუშავებული გეგმის მიხედვით მოქმედებდა, ოფიცრებმა კი, ცხადია, ეს არ იცოდნენ.

9. ერეკლე II-ს პირველი ეჭვი გ. ტოტლებენის მიმართ **სადგერში** გაუჩნდა. ერეკლეს რჩევის მიუხედავად გ. ტოტლებენმა რუსული საექსპედიქიო კორპუსის ნახევარი და ექვსი ქვემეხი სადგერში დატოვა. აწყურთან რუსებს სულ 8 საველე ქვემეხი ჰქონდათ. ეს ქვემეხები სადგერიდან აწყურისაკენ ქართველებმა გადაიტანეს. რატომ დატოვა გ. ტოტლებენმა ჯარის ნახევარი და ექვსი ქვემეხი სადგერთან? ცხადია, გ. ტოტლებენი აწყურის ციხის აღებას არც აპირებდა. მის მიზანს შეადგენდა ერეკლე II-ისა და ქართველთა ლაშქრის მტკვრის ხეობაში შეტყუება, აწყურის აღებისთვის ბრძოლის დაწყება და შემდგომ ქართველთა ბრძოლის ველზე მიტოვება. გ. ტოტლებენს საკმაოდ კარგი საბრძოლო გამოცდილება ჰქონდა, მან შესანიშნავად იცოდა თუ რა მძიმე მდგომარეობაში აღმოჩნდებოდა რუსთაგან მოულოდნელად მიტოვებული ქართველთა ლაშქარი. გ. ტოტლებენის გეგმის მიხედვით, ერეკლე II ბრძოლაში უნდა დაღუპულიყო, უნდა განადგურებულიყო ქართველთა ლაშქრის ძირითადი ნაწილი. ამის შემდეგ რუსის ჯარი ადვილად დაიკავებდა ქართლის სტრატეგიულ პუნქტებს და მოღალატე თავადების დახმარებით მოსახლეობას რუსეთის იმპერატორის ერთგულებაზე დააფიცებდა. ჩრდილო კავკასიიდან საქართველოში გადმოსასვლელი გზა ამ დროისათვის უკვე გახსნილი იქნებოდა და საჭიროების შემთხვევაში დამატებითი ჯარის გადმოყვანა არ გაჭირდებოდა.

10. სადღეისოდ ჩვენს ხელთ არსებული მასალებიდან არ დგინდება რა გეგმები ჰქონდა რუსეთს ქართლ-კახეთში შეთქმულების წარმატების შემთხვევაში – ქართლ-კახეთის სამეფო უქმდებოდა და უშუალოდ უერთდებოდა რუსეთს, თუ ერეკლე II-ის ნაცვლად ტახტზე რუსული ორიენტაციის ბაგრატიონს (ქართლის ბაგრატიონს) აიყვანდნენ. არ იყო გამორიცხული ქართლის თავადების ოცნების ასრულებაც – ქართლის კვლავ ცალკე სამეფოდ გამოყოფა.

11. რუსეთის საიმპერატორო კარის გეგმა ვერ განხორციელდა – შეთქმულება ჩაიშალა. ასპინძის ბრძოლიდან დაბრუნებულმა ერეკლე II-მ გ. ტოტლებენის მოქმედება აღკვეთა. რუსეთის საექსპედიციო კორპუსი იმერეთში გადავიდა.

12. ერეკლე II-ის წინააღმდეგ მოწყობილ შეთქმულებას უკვალოდ მაინც არ ჩაუვლია. ერთის მხრივ, ერეკლე II მიხვდა, რომ პროირანულ ორიენტაციას რუსეთი აღარ აპატიებდა და ხელსაყრელი მომენტის დადგომისთანავე მისი ტახტიდან ჩამოგდებას ისევ შეეცდებოდა. თუ ერეკლე II მეფობას საერთოდ არ

დაკარგავდა, ქართლის კვლავ ცალკე სამეფოდ გამოყოფა და იქ რუსეთის ერთგული ბაგრატიონების (ქართლის ბაგრატიონების) გამეფება ირანის დასუსტების შემთხვევაში რუსეთს არ გაუჭირდებოდა. მეორეს მხრივ, ერეკლე II შიშობდა, რომ ქართლ-კახეთის სამეფოს რუსეთის იმპერიასთან სამხედრო-პოლიტიკური კავშირით განაწყენებული ირანი და ოსმალეთი ქართლ-კახეთის მეფეს აღარ ენდობოდნენ. **ერეკლე II-ს არჩევანი ცუდსა და უარესს შორის უნდა გაეკეთებინა.**[25]

1770-1771 წლები გარდატეხის პერიოდია ქართლ-კახეთის სამეფოსა და საერთოდ მთელი საქართველოს (მთელი კავკასიისაც!) ისტორიაში. ერეკლე II-მ პრორუსული ორიენტაცია არჩია და მისი რეალიზების გზების ძიებას შეუდგა.

****

ქართლ-კახეთის სამეფოსა და რუსეთის იმპერიის ხელშეკრულება (გეორგიევსკის ტრაქტატი) მომზადდა და დაიდო იმხანად მოქმედი საერთაშორისო ნორმების სრული დაცვით.

რუსეთის იმპერიის მფარველობაში ქართლ-კახეთის სამეფოს მიღების საკითხი ეკატერინე II-ის წინაშე ერეკლე II-მ ოფიციალურად 1772 წელს დააყენა.

1771 წლის 30 დეკემბერს ქართლ-კახეთის მეფემ ერეკლე II-მ უმნიშვნელოვანესი გადაწყვეტილება მიიღო. ამ დღეს მეფემ თბილისში ხელი მოაწერა რუსეთის იმპერატორ ეკატერინე II-თვის გასაგზავნ დოკუმენტს – ხელშეკრულების პროექტს, რომლის მიხედვითაც ქართლ-კახეთის სამეფო რუსეთის იმპერიის მფარველობაში შესვლას ითხოვდა. ქართლ-კახეთის სამეფო, რუსეთის იმპერიის მფარველობაში შესვლისას, სხვა პირობებთან ერთად, უმაღლესი საერო და საეკლესიო ხელისუფლების **„უცვალებელად"** და **„მოუშლელად"** შენარჩუნებას ითხოვდა. სამეფო ხელისუფლების თაობაზე ხელშეკრულების პროექტში ვკითხულობთ: „კუალად ვითაც ძველად ყოფილა ჩვენის ჩამომავლობის მეფობა, ვითხოვთ თქვენისა დიდებულების მოწყალებისა გამო, ეგრეთვე საუკუნოდ უცვალებლად ეგოს..." პეტერბურგში ხელშეკრულების პროექტის ეს ადგილი ასე თარგმნეს: **„Из давных еще лет предки наши восприяли царское достоинство и находились царями. Из милосердия Вашего Величества всенижайше прошу дозволить и нам на вечныя времена находиться на таком же основании …"**[26] ასევე მკაფიო და სავსებით ნათელი იყო ერეკლე II-ის თხოვნა უმაღლესი საეკლესიო ხელისუფლების შენარჩუნების თაობაზე: „მსგავსადვე კათოლიკოზიცა წესსავე თვისსა ეგოს მოუშლელად". (რუსულ თარგმანში: **„Каталикос оставатсья имеет**

---

[25] **ვ. გურული.** საქართველო-რუსეთის ურთიერთობა (1483-1921). თბილისი, 2011, გვ. 48-53.
[26] **ვ. მაჭარაძე.** გეორგიევსკის ტრაქტატი. გამოკვლევა. დოკუმენტები. ფოტოპირები. თბილისი, 1983, გვ. 59, 61.

всегда в своем достоинстве без всякой перемены").[27] როგორც ვხედავთ ქართლ-კახეთის მეფე ითხოვდა ბაგრატიონთა დინასტიით სათავეში სამეფო ხელისუფლების უცვლელად შენარჩუნებას, ასევე სამოციქულო მართლმადიდებელი ეკლესიის უმაღლესი იერარქის – კათოლიკოს-პატრიარქის თავის უფლებებში უცვლელად დატოვებას.

რუსეთის მფარველობაში შესვლის პირობად ერეკლე II ასევე აყენებდა: 1) ქართლ-კახეთის სამეფოს დაცვის მიზნით, რუსთა ოთხი ათასიანი კორპუსის გამოგზავნას; 2) ყირიმის სახანოს ტერიტორიაზე ოსმალთა ტყვეობისაგან თავდახსნილ ქართველთა სამშობლოში თავისუფლად დაბრუნების უზრუნველყოფას; 3) ქართლ-კახეთის ჯარის შესანახავად რუსეთის იმპერიის ხაზინიდან სესხის მიცამას; 4) რუსეთ-ოსმალეთის ომის (იგულისხმება იმხანად მიმდინარე 1768-1774 წლების ომი) დამთავრების შემდეგ ზავის დადებისას „ახალციხის ქვეყანა" (ე.ი. სამცხე-საათაბაგო) არ უნდა დარჩენილიყო ოსმალეთის შემადგენლობაში, „ვინაიდგან საქართველოს მიწა არის და ქართული ენა აქუსთ და მრავალნი ქრისტიანენი არიან იმათში, და სხუანიცა ახალნი გარდაქცეულნი არიან მაჰმადიანობაზედ." (რუსულ თარგმანში: **„ибо сия провинция принадлежит Грузии и на грузинской земле лежит, обыватели тамошние имеют грузинской язик, и многие из них поныне христианами находятся, а некоторыя не в давных временах зделались магометанами.")**[28]

1722 წლის 6 იანვარს, ანუ ხელშეკრულების პროექტზე ხელმოწერიდან ერთი კვირის შემდეგ, მცხეთაში ხელმოწერილ იქნა მეორე დოკუმენტი – ქართლ-კახეთის სამეფო სახლის პირობა რუსეთის იმპერატორს. ხელშეკრულების პროექტისგან განსხვავებით, რომელსაც ხელს მხოლოდ ერეკლე II აწერდა, სამეფო სახლის პირობას ხელს აწერდნენ: მეფე **ერეკლე II**, დედოფალი **დარეჯანი**, კათოლიკოს-პატრიარქი **ანტონ I**, ბატონიშვილები: **გიორგი, ლევანი, იულონი** და **ვახტანგი.** ქართლ-კახეთის სამეფო სახლი პირობას დებდა, რომ რუსეთის იმპერატორის მფარველობაზე უარს არასოდეს იტყოდა, რის თაობაზეც ფიცს დებდა: „ეს ყოვლად ძლიერსა ღმერთსა და ცხოველმყოფელსა ჯვარსა და წმინდასა სახარებასა ზედა ფიცით დამიმტკიცებია და თვით ხელითა ჩემთა დამიწერია და ეგრეთვე სახლეულთა ჩემთა ხელმოწერით და დაბეჭდვით მტკიცე მიყოფია." (რუსულ თარგმანში: **„и утверждаем клятвою нашею пред всемогущим богом, пред святым евангелем и пред животворящим его крестом, и собственною мою рукою писал я сие прошение, и как я, так и все из фамилии моей каждой порознь своеручно свое имя подписали и порознь каждой приложили к сей присяге чернильную печать с изображением наших имян").**[29]

ხელშეკრულების პროექტი ქართლ-კახეთის სამეფოს რუსეთის იმპერიის მფარველობაში შესვლის თაობაზე (1771 წლის 30 დეკემბერი) და ქართლ-კახეთის სამეფო სახლის პირობა რუსეთის იმპერატორს (1772 წლის 6 იანვარი)

---

[27] **ვ. მაჭარაძე.** გეორგიევსკის ტრაქტატი. გამოკვლევა. დოკუმენტები. ფოტოპირები. თბილისი, 1983, გვ. 59, 61.
[28] **ვ. მაჭარაძე.** გეორგიევსკის ტრაქტატი. გამოკვლევა. დოკუმენტები. ფოტოპირები. თბილისი, 1983, გვ. 60, 62.
[29] **ვ. მაჭარაძე.** გეორგიევსკის ტრაქტატი. გამოკვლევა. დოკუმენტები. ფოტოპირები. თბილისი, 1983, გვ. 63, 64.

პეტერბურგში 1772 წელს ჩაიტანეს კათოლიკოზ-პატრიარქმა **ანტონ I-მა** და **ლევან ბატონიშვილმა.** იმავდროულად რუსეთის იმპერატორს მფარველობაში მიღებას სთხოვდა იმერეთის მეფე **სოლომონ I.**

რუსეთის საიმპერატორო კარზე დიდხანს იფიქრეს ერეკლე II-ისა და სოლომონ I-ის თხოვნაზე. 1782 წლის მიწურულსა და 1783 წლის დამდეგს (ზუსტი თარიღი უცნობია) ეკატერინე II-ის მდივანმა (1775 წლიდან) და იმპერიის საგარეო-პოლიტიკური უწყების ფაქტობრივმა ხელმძღვანელმა (1783 წლიდან) **ალექსანდრე ბეზბოროდკომ** კავკასიის ხაზის უფროსს **გრიგოლ პოტიომკინს** წერილობით აცნობა ეკატერინე II-ის აზრი ქართლ-კახეთისა და იმერეთის სამეფოებთან დასადები ხელშეკრულებების (ტრაქტატის) თაობაზე. ევროპის სახელმწიფოებთან პოლონეთის ტერიტორიის, ხოლო ოსმალეთთან ჩრდილოეთ შავიზღვისპირეთის გამო გართულებული მდგომარეობის პირობებში ეკატერინე II-ს სიფრთხილე გამოუჩენია და უბრძანებია: „ ... დაიდოს ქართველ მეფეებთან სამოკავშირეო ტრაქტატი, ნუ უწოდებთ მათ ქვეშევრდომებს, უწოდეთ – მოკავშირეები, რომლებიც იმყოფებიან რუსეთის იმპერიის მფარველობაში" (დედანში: „ **... заключить с Грузинскими Царями союзный трактат, не именуя их подданными, но союзниками, от Империи всероссиской покровительствуемыми.")** იმავდროულად, ეკატერინე II კატეგორიულად მოითხოვდა ერეკლესა და სოლომონს შეეწყვიტათ ურთიერთობა ავსტრიის იმპერატორთან, ასევე სხვა ქრისტიანულ სახელმწიფოებთან (დედანში: **„Откллонить всякое их знакомство с императором** (იგულისხმება ავსტრიის იმპერატორი – ვ.გ..) **и с другими христианскими державами").** ეკატერინე II საგანგებოდ მიანიშნებდა, რომ ერეკლე II-სა და სოლომონ I-ს ავსტრიის იმპერატორისათვის წერილიც კი არ უნდა გაეგზავნათ (დედანში: **„да и писем к императору не посылать").[30]** ამრიგად, ეკატერინე II-მ მფარველობითი ხელშეკრულების დადების პირობად წამოაყენა ისეთი მოთხოვნა, რომელიც ლახავდა ქართლ-კახეთისა და იმერეთის სამეფოების სუვერენიტეტს – ერეკლე II-სა და სოლომონ I-ს ავსტრიის იმპერატორთან და სხვა ქრისტიან ხელმწიფეებთან დიპლომატიური ურთიერთობა (მიმოწერაც კი!) აეკრძალათ.

საინტერესოა ეკატერინე II-ის კიდევ ერთი პირობა: გ. პოტიომკინს უნდა დაემყარებინა მშვიდობა ქართლ-კახეთის მეფე ერეკლე II-სა და იმერეთის მეფე სოლომონ I-ს შორის. მეფეებს შორის კვლავ უთანხმოების წარმოშობის შემთხვევაში არბიტრის როლი რუსეთს უნდა შეესრულებინა (დედანში: **„Ея Величество изволила примечать, не нужен ли под вашим руководствам мир между царями Ираклием и Соломоном постановить ясный и точный, учиняя себя как ручателем оного, так и арбитром в случае взаимных вновь жалоб").[31]** ამ პირობის წამოყენების მიზანი სრულიად ნათელია: რუსეთი ეცდებოდა ერეკლე II-ისა და სოლომონ I-ის უთანხმოების გამძაფრებას და შემდეგ ამღვრეულ წყალში თევზის დაჭერას – ქართველ მეფეთა დაპირისპირებაში არბიტრის როლის შესრულებას.

---

[30] **ვ. მაჭარაძე.** გეორგიევსკის ტრაქტატი. გამოკვლევა. დოკუმენტები. ფოტოპირები. თბილისი, 1983, გვ. 64-65.
[31] **ვ. მაჭარაძე.** გეორგიევსკის ტრაქტატი. გამოკვლევა. დოკუმენტები. ფოტოპირები. თბილისი, 1983, გვ. 64.

ა. ბეზბოროდკოს მიერ გ. პოტიომკინისადმი გაგზავნილი წერილიდან ირკვევა, რომ ეკატერინე II-ს აზრი არ გამოიუთქვამს ქართლ-კახეთის სამეფოში ეკლესიისა და კათოლიკოს-პატრიარქის უფლებრივი მდგომარეობის თაობაზე. სამაგიეროდ, ამ საკითხს შეეხო ა. ბეზბოროდკო. იგი გ. პოტიომკინს წერდა: ქართლ-კახეთის კათოლიკოსი რუსეთის ეკლესიის უმაღლეს იერარქთა შორის დაიკავებს ადგილსო (დედანში: **„архиепископа же католикоса – то ему соборнаго, поставить степенем в Российской церкви между первыми").**[32] ამ შემთხვევაში ყურადღებას იპყრობს „სიახლე" კათოლიკოს-პატრიარქის, უძველესი ავტოკეფალური ეკლესიის საჭეთმპყრობლის, მოხსენიებაში: **„ архиепископа же католикоса."** ეს იმას ნიშნავდა, რომ მცხეთის უძველესი საპატრიარქო ტახტის მპყრობელი, სამოციქულო მართლმადიდებელი ეკლესიის უმაღლესი იერარქი არქიეპისკოპოსს (მთავარეპისკოპოსს) გაუტოლეს. ეს ა. ბეზბოროდკოს შემთხვევით არ გაუკეთებია. იმავე წერილში ა. ბეზბოროდკო აღნიშნავდა, რომ ქართველი სამღვდელოების რუსეთის ეკლესიის სინოდისათვის დაქვემდებარებით მოიხსნებოდა საქართველოში კათოლიკური ეკლესიის სამისიონერო მოღვაწეობიდან მომდინარე საფრთხე (დედანში: **„Когда по духовенству они привязяны будут к Синоду, то по сему примеру и римское духовенство от России же получать будет, а сим кончится сношение с императором, (Австрийским – В. Г.) которому причиною мисионарии").**[33] ა. ბეზბოროდკო ამ შემთხვევაშიც სრულად გარკვეულ მიზანს ისახავდა. რუსეთის საიმპერატორო კარისათვის და რუსეთის ეკლესიის სინოდისათვის კარგად იყო ცნობილი კათოლიკოს-პატრიარქ ანტონ I-ის ევროპული ორიენტაციის თაობაზე, მის ახლო ურთიერთობაზე საქართველოში მყოფ კათოლიკე მისიონერებთან. ცხადია, რუსეთი დაინტერესებული იყო საქართველოში კათოლიკური ეკლესიის მისიების შეწყვეტით. ეს გარკვეულწილად შეაფერხებდა ერეკლე II-ის მხრიდან შეაფერხებდა დასავლეთ ევროპაში სამხედრო-პოლიტიკური მოკავშირის ძიების საქმეს, საქართველოში ევროპული განათლებისა და მეცნიერების მიღწევების გავრცელებას.

1783 წლის 24 ივლისს ჩრდილო კავკასიის რუსული სიმაგრე **გეორგიევსკში** დაიდო ტრაქტატი (ხელშერულება) რუსეთის იმპერიასა და ქართლ-კახეთის სამეფოს შორის. პრეამბულის მიხედვით ტრაქტატი იყო „მეგობრობითი ხელშეკრულება" (რუსულ დედანში: **„дружественный договор")**, ქართლ-კახეთის სამეფო ცნობდა რუსეთის იმპერატორის „უმაღლეს ხელისუფლებასა და მფარველობას" (რუსულ დედანში: **„верховную власть и покровительство").**[34]

გეორგიევსკის ტრაქტატის **პირველი მუხლში** ანიშნულია: ერეკლე II მისი და მემკვიდრეების სახელით საზეიმოდ აცხადებდა, რომ ამიერიდან სამუდამოდ უარს ამბობდა ეცნო ირანის ან რომელიმე სხვა ქვეყნის ხელმწიფის უზენაესი ხელისუფლება და მფარველობა, გარდა რუსეთის იმპერატორისა და მისი მემკვიდრეებისა: „ვითარმედ არა შერაცხს იგი თჳს ზედა და მენაცულეთა თჳსთა

[32] **ვ. მაჭარაძე.** გეორგიევსკის ტრაქტატი. გამოკვლევა. დოკუმენტები. ფოტოპირები. თბილისი, 1983, გვ. 64-65.
[33] **ვ. მაჭარაძე.** გეორგიევსკის ტრაქტატი. გამოკვლევა. დოკუმენტები. ფოტოპირები. თბილისი, 1983, გვ. 65.
[34] **ვ. მაჭარაძე.** გეორგიევსკის ტრაქტატი. გამოკვლევა. დოკუმენტები. ფოტოპირები. თბილისი, 1983, გვ. 67, 73-74.

ზედა სხუასა თუთმპყრობელთა თუნიერ უზენაესისა ჴელმწიფებისა და მფარუწლობისა მისისა იმპერატორების დიდებულებისა და მაღალთა მისთა მემკვიდრეთა და მენაცულეთა საიმპერატოროჲსა ტახტისა...” (რუსულ დედანში: **„что он не признает над собою и преемниками иннаго самодержавия, кроме верховной власти и покровительства Ея Императорскаго Величества и Ея Высоких наследников и преемников престола”…)**[35]

ტრაქტატში ასახვა ვერ პოვა ეკატერინე II-ის კატეგორიულმა მოთხოვნამ ავსტრიის იმპერატორთან და სხვა ქრისტიან ხელმწიფეებთან ქართლ-კახეთის სამეფოს მხრიდან ურთიერთობის გაწყვეტის თაობაზე. როგორც ჩანს, საბოლოოდ ეკატერინე II მოერიდა ასეთი მოთხოვნის ხელშეკრულებაში შეტანას, რადგან ქრისტიან ხელმწიფეებთან ურთიერთობისას იგი უხერხულ მდგომარეობაში ჩააგდებდა რუსეთის საიმპერატორო კარს.

ტრაქტატის **მეორე მუხლში** აღნიშნულია, რომ რუსეთის იმპერატორი მისი და მემკვიდრეების სახელით პირობას დებდა სამუდამო მფარველობა გაეწია ქართლ-კახეთის სამეფოსათვის და ქვეყნის ტერიტორია დაეცვა გარეშე მტრებისაგან: „...დიდებულება მისი აძლევს იმპერატორებრსა თავს-მდებობასა თჳსსა მრთლად (და დაუკლებლად) დაცუასა ზედა აწინდელთა სამფლობელოთა მისისა უგანათლებულესობისა მეფისა ირაკლი თეიმურაზოვიჩისათა...” (რუსულ დედანში: **„Ея Величество дает Императорское свое ручательство на сохранение целости настоящих владений Его светлости Царя Ираклия Теймуразовича”).**[36]

ტრაქტატის **მესამე მუხლი** ადასტურებდა, რომ რუსეთის მფარველობაში შესულ ქართლ-კახეთის სამეფოში შენარჩუნებულ იქნებოდა ერეკლე II-ისა და მისი მემკვიდრეების მეფობა. ახალი მეფის ტახტზე ასვლას სამეფო ნიშნების (ინვესტიტურის) გამოგზავნით ადასტურებდა რუსეთის იმპერატორი: „ჴსენებულნი იგი მეფენი ოდეს-იგი მიიწევიან მემკჳდრეობით სამეფოსა ზედა მათსა, მსწრაფლ აუწყებდენ ამისთვის კარსა საიმპერატოროსა რუსეთისასა და ითხოვდენ დესპანთა თუსთა მიერ სამეფოსა ზედა თჳსსა იმპერატორებრსა დამტკიცებასა ინვესტიტურისა წერილითა...” (რუსულ დედანში: **„постановлено, что помянутые Цари, вступая наследственно на царство их, имеют тотчас извещать о том Российскому Императорскому Двору, испрашивая чрез посланников своих Императорскаго на царстве подтверждения с инвеститурою”)**[37]

ტრაქტატი არ ეხებოდა ერეკლე II-ის უფლებას ქვეშევრდომებზე, ცენტრალურ და ადგილობრივ მმართველობას, ქართული სამართლისა და სასამართლო სისტემას, ზომა-წონის ერთეულებს, ჯარის ორგანიზაციას და ა.შ. ქართლ-კახეთის მეფის ქვეშევრდომი არ ხდებოდა რუსეთის იმპერიის ქვეშევრდომი. ტრაქტატის **მეექვსე მუხლში** აღნიშნულია, რომ რუსეთის იმპერატორი: „შინაგანსა ხელმწიფებისა და მმართველობისა თანა შეუღლვილსა მსჯავრსა და სამართალსა

---

[35] **ვ. მაჭარაძე.** გეორგიევსკის ტრაქტატი. გამოკვლევა. დოკუმენტები. ფოტოპირები. თბილისი, 1983, გვ. 68, 74.
[36] **ვ. მაჭარაძე.** გეორგიევსკის ტრაქტატი. გამოკვლევა. დოკუმენტები.ფოტოპირები. თბილისი, 1983, გვ. 68, 74.
[37] **ვ. მაჭარაძე.** გეორგიევსკის ტრაქტატი. გამოკვლევა. დოკუმენტები. ფოტოპირები. თბილისი, 1983, გვ. 68, 74.

და შეკრებასა მისაცემელისა ხარკისა დაანებეს მისსა უგანათლებულესობასა მეფესა სრულსა შინა ნებასა” (რუსულ დედანში: **„Власть, со внутренным управлением сопряженную – суд и расправу и збор податей предоставить его светлости царю в полную его волю и пользу”).**[38] რუსეთის იმპერატორი ასევე ვალდებულებას იღებდა, რომ მისი სამხედრო და სამოქალაქო მოხელეები არ ჩაერეოდნენ ქართლ-კახეთის საშინაო საქმეებში (რუსულ დედანში: **„зарещая своему военному и гражданскому начальству вступатсья в какия-либо распоряжения”).**[39] ამ თვალსაზრისით საინტერესოა ასევე ტრაქტატის **მეშვიდე მუხლი**. ქართლ-კახეთის მეფეს მოხელის თანამდებობაზე დანიშვნისას უნდა გაეთვალისწინებინა კანდიდატის დამსახურება რუსეთის წინაშე: „რათა უსაკუთრესად აჩუენოსმცა უდიდესობაი მსახურებისათვის რუსეთის იმპერიისა” (რუსულ დედანში: **„оказывать уважение на заслуги пред Всероссийскою Империею”).**[40] ცხადია, ამ მოთხოვნის ტრაქტატში შეტანა პოლიტიკური მოსაზრებით იყო ნაკარნახევი. რუსეთის საიმპერატორო კარზე კარგად უწყოდნენ, რომ ერეკლე II-ის ქვეშევრდომთა (თავადთა და აზნაურთა) შორის ყველა პრორუსული ორიენტაციის არ იყო. ტრაქტატის მეშვიდე მუხლი რუსეთის საიმპერატორო კარს გარანტიას აძლევდა, რომ ქართლ-კახეთის სამეფო კარზე არ დაწინაურდებოდნენ პრორუსული ორიენტაციის მოწინააღმდეგენი. მეშვიდე მუხლი, ცხადია, ზღუდავდა ქართლ-კახეთის მეფის სუვერენულ უფლებებს.

გეორგიევსკის ტრაქტატში ვერ აისახა ერეკლე II-ის მიერ შემუშავებულ ხელშერკულების პროექტში (1771 წლის 30 დეკემბერი) შეტანილი მოთხოვნა კათოლიკოს-პატრიარქის უფლებების უცვლელად („მოუშლელად”) დატოვების თაობაზე. ტრაქტატის **მერვე მუხლი,** რომელიც ქართლ-კახეთის ეკლესიასა და კათალიკოს-პატრიარქს ეხება, თითქმის მთლიანად ა. ბეზბოროდკოს მოსაზრების მიხედვით ჩამოყალიბდა. მცხეთის უძველესი საპატრიარქო ტახტის მპყრობელი, კათოლიკოს-პატრიარქი ანტონ I ხდებოდა რუსეთის მართლმადიდებელი ეკლესიის უწმიდესი სინოდის წევრი და სინოდის წევრ მღვდელმთავართა შორის იკავებდა მერვე ადგილს ტობოლსკის არქიეპისკოპოსის შემდეგ. მერვე მუხლში ვკითხულობთ: „ინებებს მისი იგი დიდებულებაი, ვითარმედ კათოლიკოზსა ანუ უმთავრესსა არხიეპისკოპოსსა მათსა, რათა აქუნდეს ადგილი რიცხუთა შორის რუსეთისა მღვდელთ-მთავათასა მერუეს შინა ხარისხსა, ესე იგი არის შემდგომად ტობოლსკისა” (რუსულ დედანში: **„чтоб католикос, или начальствующий архиепископ их, состоял местом в числе российских архиереев в осьмой степени, именно после тобольскаго”).**[41] 1700 წლიდან 1917 წლამდე რუსეთის ეკლესიას პატრიარქი არ ჰყავდა, სინოდის წევრები მხოლოდ მღვდელმთავრები (ეპისკოპოსები, არქიეპისკოპოსები, მიტროპოლიტები) იყვნენ. იმხანად, ანტონ I-ის რანგის საეკლესიო იერარქი რუსეთს არ ჰყოლია. უძველესი ავტოკეფალური ეკლესიის

---

[38] **ვ. მაჭარაძე**. გეორგიევსკის ტრაქტატი. გამოკვლევა. დოკუმენტები. ფოტოპირები. თბილისი, 1983, გვ. 69, 75.
[39] **ვ. მაჭარაძე**. გეორგიევსკის ტრაქტატი. გამოკვლევა. დოკუმენტები.. ფოტოპირები. თბილისი, 1983, გვ. 69, 75.
[40] **ვ. მაჭარაძე**. გეორგიევსკის ტრაქტატი. გამოკვლევა. დოკუმენტები. ფოტოპირები. თბილისი, 1983, გვ. 69, 75.
[41] **ვ. მაჭარაძე**. გეორგიევსკის ტრაქტატი. გამოკვლევა. დოკუმენტები. ფოტოპირები. თბილისი, 1983, გვ. 69, 75.

საჭეთმპყრობელი სინოდის წევრებს – რიგით მღვდელმთავრებს – გაუტოლეს. ამასთან შვიდი მღვდელთმთავარი სინოდში ანტონ I-ზე დიდი პატივით სარგებლობდა. ეს კი იმას ნიშნავდა, რომ შეილახა კათოლიკოს-პატრიარქის ღირსება. რუსეთის საიმპერატორო კარზე კარგად უწყოდნენ, რომ საქმე ჰქონდათ უძველეს სამოციქულო მართლმადიდებელ ეკლესიასთან და მის საჭეთმპყრობელთან. ამიტომ იყო, რომ, მერვე მუხლის ძალით, ორი ქვეყნის ეკლესიათა შორის ურთიერთობა უნდა გარკვეულიყო ცალკე ხელშეკრულებით: „ამისთვის უკუე დაიწერების სხუა არტიკული" (რუსულ დედანში: **„о том составится особливый артикул").** ასეთი ხელშეკრულება აღარ დადებულა.[42]

ტრაქტატის ძირითად ტექსტთან (პრეამბულა და ცამეტი მუხლი) ერთად დამოუკიდებელ დოკუმენტად გაფორმდა (ცალკე მოეწერა ხელი) საიდუმლო მუხლებს (ოთხ მუხლს) ანუ, **„სეპარატისა არტიკულებს"** (რუსულ დედანში: **„сепаратные артикулы").**[43]

აღსანიშნავია, რომ **პირველ სეპარატულ (ცალკე) ანუ საიდუმლო მუხლში** ასახვა ჰპოვა ეკატერინე II-ის მოთხოვნამ. ერეკლე II მეგობრულ ურთიერთობაში უნდა დარჩენილიყო სოლომონ I-თან, ხოლო მეფეებს შორის უთანხმოების წარმოშობის შემთხვევაში, არბიტრის როლს შეასრულებდა რუსეთის იმპერატორი, რომლის გადაწყვეტილებასაც ერეკლე II უნდა დამორჩილებოდა: აწ და შემდგომად შერაცხს მისისა იმპერატორებისა დიდებულებასა სრულიად მეშუამავლედ და განაგდებს მისისა მიერ უზენაესისა განჩინებისა ანუ განჩენისა ვერ გულისჴმის-საყოფელთა შფოთთა შორის ორთა ამათ მფლობელთა უფროს ყოვლისა მოლოდებისა გამოსრულთა" (რუსულ დედანში: **„ныне и впредь признает ея императорское величество совершенным арбитром, подвергая распри и недорозумения между двумя владетелями, паче всякаго чаяния происходящия, ея верховному решению").**[44] ცხადია, პირველი სეპარატული მუხლი ლახავდა, როგორც ერეკლე II-ის, ისე სოლომონ I-ის სუვერენულ უფლებებს და ამავე დროს რუსეთს საშუალებას აძლევდა ჩარეულიყო ქართლ-კახეთისა და იმერეთის სამეფოების ურთიერთობაში.

მეორე სეპარატული მუხლი გვაუწყებს: „დაცვისათვის სამფლობელოისა ქართლისა და კახეთისა ყოვლით კერძო შეხებისაგან მეზობელთასა და სიმტკიცისათვის მხედრობისა მისისა უგანათლებულესობისა მეფისა, დიდებულება იმპერატორებისა მისისა აღუთქUამს შენახუად სამფლობელოთა შინა მეფისათა ორსა სრულსა ბატალიონსა ქუეითსა ოთხითა ზარბაზნითა" (რუსულ დედანში: **„Для охранения владении картлинских и кахетинских от всякаго прикосновения со стороны соседей и для подкрепления войск Его Светлости Царя на оборону Ея**

[42] **ვ. მაჭარაძე.** გეორგიევსკის ტრაქტატი. გამოკვლევა. დოკუმენტები. ფოტოპირები. თბილისი, 1983, გვ. 69, 75.

[43] **ვ. მაჭარაძე.** გეორგიევსკის ტრაქტატი. გამოკვლევა. დოკუმენტები. ფოტოპირები. თბილისი, 1983, გვ. 70-71, 76-77.

[44] **ვ. მაჭარაძე.** გეორგიევსკის ტრაქტატი. გამოკვლევა. დოკუმენტები. ფოტოპირები. თბილისი, 1983, გვ. 70, 76.

Императорское Величество обещает содержать в областях Его два полные баталиона пехоты с четырьмя пушками").[45]

მესამე სეპარატული მუხლის ძალით რუსეთი ვალდებული იყო ომის შემთხვევაში დამატებითი დახმარება აღმოეჩინა ქართლ-კახეთის სამეფოსათვის და მისი მტერი ორივე ქვეყნის მტრად შეერაცხა: „დასდუას ჰაზრი შეწევნისათვის თქმულთა მათ ქუეყანათა და წინ-აღდგომისა მტერთასა მოქმედებისათვის, რომელიცა არა სხუებრ, არამედ ვითარცა საერთოდ მტრად შერაცხუად სათანადო არს" (რუსულ დედანში: **„согласить и положить на мере о защищении означенных земель и о действии против неприятеля, который не инако как за общаго врага разумеем быть должен").**[46]

მეოთხე სეპარატული მუხლის ძალით რუსეთი ვალდებული იყო ომის შემთხვევაში (იგულისხმებოდა ომები ირანთან და ოსმალეთთან) ქართლ-კახეთის სამეფოს დახმარებოდა იარაღით, ამასთან ერთად, საზავო მოლაპარაკების დროს, უნდა ეცადა რათა ქართლ-კახეთის სამეფოსათვის დაებრუნებინა წინათ მტერთაგან წართმეული ტერიტორიები: „რათა დროსა ბრძოლისასა იხმაროსცა ყოველი შემძლებლობაი მეცადინობისა ღონითა საჭურუელისათა, ხოლო დროსა მშვიდობისასა დაზავებისა მიერ უკმო-ქცევისათვის ქუეყანასა და ადგილთა მტერთაგან ქონებულთა და ძუელადვე სამეფოისა მიმართ ქართლისა და კახეთისა შერაცხილთა, ესენი უკუე დაშთებიან სამფლობელოდ მუნებურთა მეფეთა" (რუსულ დედანში: **„в случае войны употребить всевозможное старание пособием оружия, а в случае мира настоянием о возвращении земель и мест, издавна к царству Карталинскому и Кахетинскому принадлежавших, кой и останутся во владении царей тамошних").**[47]

გეორგიევსკის ტრაქტატთან ერთად ასევე ცალკე დამოუკიდებელ დოკუმენტად გაფორმდა **ფიცის ნიმუში (სახე)**, რომელიც ერეკლე II-ს უნდა მიეღო ტრაქტატის რატიფიკაციის შემდეგ. დოკუმენტი იწყება ასე: „სახე, რომლისაებრ უგანათლებულესობა მისი მეფე ქართლისა და კახეთისა ირაკლი თეიმურაზოვიჩი ჰყოფს ფიცითსა აღთქმასა ერთგულებასა ზედა მისისა იმპერატორების დიდებულებისასა თვითმპყრობელისა ყოვლისა რუსეთისასა და აღსარებასა მფარუელობისა და უზენაესისა ხელმწიფებისა იმპერატორთასა მეფეთა ზედა ქართლისა და კახეთისათა" (რუსულ დედანში: **„Образец, по которому Его Светлость Царь Карталинский и Кахетинский Ираклий Теймуразович учинит клятвенное обещание на верность Ея Императорскому Величеству Самодержаще Всероссийской и на признание покровительства и верховной власти всероссийских Императоров над царями карталинскими и кахетинскими").**[48] ამრიგად, ფიცის ნიმუშშიც (სახეშიც) დადასტურებულია ქართლ-კახეთის მეფეებისა (და, ცხადია, სამეფოს) არსებობა.

---

[45] **ვ. მაჭარაძე**. გეორგიევსკის ტრაქტატი. გამოკვლევა. დოკუმენტები. ფოტოპირები. თბილისი, 1983, , გვ. 71, 77.
[46] **ვ. მაჭარაძე**. გეორგიევსკის ტრაქტატი. გამოკვლევა. დოკუმენტები.ფოტოპირები. თბილისი, 1983, გვ. 71, 77.
[47] **ვ. მაჭარაძე**. გეორგიევსკის ტრაქტატი. გამოკვლევა. დოკუმენტები. ფოტოპირები. თბილისი, 1983, გვ. 71, 77.
[48] **ვ. მაჭარაძე**. გეორგიევსკის ტრაქტატი. გამოკვლევა. დოკუმენტები. ფოტოპირები. თბილისი, 1983, გვ. 71-72, 77-78.

გეორგიევსკის ტრაქტატი დაიდო იმხანად საერთაშორისო ურთიერთობებში მიღებული ყველა წესის დაცვით (მხარეების მიერ ტრაქტატის პროექტების შედგენა და განხილვა, ტრაქტატის ტექსტის მომზადება, სრულუფლებიანი დელეგაციების დანიშვნა, მოლაპარაკება, ტრაქტატის საბოლოო ტექსტის შეთანხმება და ხელმოწერა, ტრაქტატის რატიფიკაცია და გამოქვეყნება). ამ თვალსაზრისით საინტერესოა ტრაქტატის **მეთორმეტე მუხლი.** მართალია ტრაქტატი ,,საუკუნოდ" სამუდამოდ (რუსულ დედანში: **„на вечныя времена")**[49] იდებოდა, მაგრამ თუ მასში ურთიერთსასარგებლო ცვლილებების შეტანა იქნებოდა საჭირო, ეს უნდა მომხდარიყო ორივე მხარის თანხმობით: „უკეთუ განხილულ იქმნეს რაიმე საჭიროდ შეცუალებად, ანუ დართუად ურთიერთისათვის სარგებლისა, აქუს მას ადგილი ორთავე კერძოთა თანხმობისა" (რუსულ დედანში: **„оное да возымеет место по обостороннему соглашению").**[50]

1783 წლის აგვისტოს შუა რიცხვებში ელჩები საქართველოში დაბრუნდნენ. იმავე წლის 20 აგვიტოს ერეკლემ ტრაქტატზე ხელმოწერის აღსანიშნავად საზეიმო ცერემონიალი გამართა, ზეიმზე პოლკოვნიკი სერგეი ბურნაშოვიც მიიწვია. 9 საათზე ხალხი სიონის ტაძართან შეიკრიბა, ხოლო 11 საათზე მეფე უფლისწულებითა და დიდებულებით მოვიდა. წირვა გადაიხადეს. შემდეგ მეფემ წვეულება გამართა, მისცეს სალუტი. 1783 წლის აგვისტოში ტრაქტატის დედანი პეტერბურგში ჩაიტანეს. იგი მოიწონეს და განკარგულება გასცეს ტექსტის დაბეჭდვის თაობაზე. ტრაქტატის ძირითადი ტექსტი – 13 მუხლი – მალე სტამბური წესით დაიბეჭდა რუსულად „ქვეყანაში გამოსაცხადებლად". იგი რუსეთის საელჩოებსაც გაუგზავნეს უცხოეთში. 1783 წლის 21 სექტემბერს ეკატერინე II-მ მოახდინა გეორგიევსკის ტრაქტატის, ანუ, როგორც იგი წერდა, **„მეგობრობის ხელშეკრულების"** რატიფიკაცია და დოკუმენტი საქართველოში გამოგზავნეს. 1783 წლის ოქტომბერში რუსეთის ჯარის ორი ბატალიონი, როგორც ეს ტრაქტატით იყო განსაზღვრული, საქართველოში შემოვიდა. 1783 წლის დეკემბერში პოლკოვნიკი ვ. ტამარა პეტერბურგიდან გეორგიევსკში ჩავიდა, საიდანაც 26 დეკემბერს გენერალმა პავლე პოტიომკინმა იგი ტრაქტატის რატიფიცირებული რუსული ტექსტით, სამეფო ნიშნებითა და საჩუქრებით თბილისისაკენ გამოისტუმრა. 1784 წლის 17 იანვარს პოლკოვნიკი ვ. ტამარა თბილისში ჩამოვიდა და 22 იანვარს ერეკლეს წარუდგა. 24 იანვარს ერეკლე II-მ ტრაქტატის რატიფიკაცია მოახდინა (სარატიფიკაციო სიგელს ხელი მოაწერა), 25 იანვარს რუსი მოხელეების (ს. ბურნაშოვისა და ვ. ტამარას) თანდასწრებით რუსეთის ერთგულების ფიცც მიიღო, რის შემდეგ ვახტანგ ბატონიშვილმა და პოლკოვნიკმა ვ. ტამარამ სარატიფიკაციო სიგელები გაცვალეს, ხოლო ი. ბაგრატიონმა და გ. ჭავჭავაძემ დამატებითი მუხლი გაუცვალეს პოლკოვნიკ ვ. ტამარას.[51]

---

[49] **ვ. მაჭარაძე.** გეორგიევსკის ტრაქტატი. გამოკვლევა. დოკუმენტები. ფოტოპირები. თბილისი, 1983, გვ. 70, 76.
[50] **ვ. მაჭარაძე.** გეორგიევსკის ტრაქტატი. გამოკვლევა. დოკუმენტები. ფოტოპირები. თბილისი, 1983, გვ. 70, 76.
[51] **ვ. მაჭარაძე.** გეორგიევსკის ტრაქტატი. გამოკვლევა. დოკუმენტები. ფოტოპირები. თბილისი, 1983, გვ. 21-22.

საქართველოში ადრე გამოგზავნილი პოლკოვნიკი **სერგეი ბურნაშოვი,** რომელმაც 1783 წლის ნოემბერში რუსეთის ჯარის 2 ბატალიონიც ჩაიბარა, 1784 წლის 25 იანვრიდან ოფიციალურად შეუდგა საქართველოში რუსეთის მთავრობის წარმომადგენლის ფუნქციის შესრულებას. 1784 წლის 29 იანვარს ერეკლე II-მ ქართლ-კახეთის სამეფოს წარმომადგენლად რუსეთის სამეფო კარზე თავადი **გარსევან ჭავჭავაძე** დანიშნა.[52]

გეორგიევსკის ტრაქტატით დასრულდა რუსეთის ხანგრძლივი ურთიერთობა ქართულ სამეფო-სამთავროებთან. ესაა უმნიშვნელოვანესი მიჯნა საქართველო-რუსეთის ურთიერთობის ისტორიაში. **ტრაქტატის შედეგები დამღუპველი აღმოჩნდა.** ერეკლე II-მ ვერ ამოიცნო, რომ რუსეთი გეორგიევსკის ტრაქტატის პირობების შესრულებას არ აპირებდა. ცხადია, რუსეთის საიმპერატორო კარის სამოქმედო გეგმა, მათ შორის ტრაქტატის არშესრულების გადაწყვეტილებაც, იმხანად უმნიშვნელოვანეს სახელმწიფო საიდუმლოს წარმოადგენდა და მისი ამოცნობა ქართველი დიპლომატებისათვის ძალზე ძნელი, პრაქტიკულად შეუძლებელი იყო. **საბოლოოდ ტრაქტატმა მუსლიმური სამყაროს გაღიზიანება გამოიწვია და რუსეთისაგან მიტოვებული ქართლ-კახეთის სამეფო უკიდურესად მძიმე მდგომარეობაში აღმოჩნდა**. სწორედ ამის გამო გეორგიევსკის ტრაქტატი სავსებით სამართლიანად აღიქმება, როგორც **დიდი სტრატეგიული შეცდომა**. სახელმწიფოს საგარეო-პოლიტიკური კურსი ფასდება რეალური შედეგით. ეს შედეგი კი ქართლ-კახეთის სამეფოსათვის დამღუპველი აღმოჩნდა.[53]

---

[52] **ვ. მაჭარაძე**. გეორგიევსკის ტრაქტატი. გამოკვლევა. დოკუმენტები. ფოტოპირები. თბილისი, 1983, გვ. 22.

[53] **ვ. გურული.** საქართველო-რუსეთის ურთიერთობა (1483-1801). თბილისი, 2009, გვ. 50-59; **ვ. გურული.** საქართველო და რუსეთი. მფარველობიდან ანექსიამდე. თბილისი, 2010, გვ. 100-105; **ვ. გურული.** საქართველო-რუსეთის ურთიერთობა (1483-1921). თბილისი, 2011, გვ. 69-70.